

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060104

DOM
2023-06-08
Stockholm

Mål nr
M 293-22

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Vänersborgs tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom 2021-12-21 i mål nr M 5278-19, se bilaga A

PARTER

Klagande och motpart

1. Härryda kommun

Ombud: TW och MW

2. Skogsstyrelsen

Motpart

1. Naturskyddsföreningen i Härryda

Ombud: JH och RN

2. Skydda Skogen

SAKEN

Avverkningsanmälan A52875-2019 avseende fastigheten X i Härryda kommun

Domslut, se nästa sida.

Dok.Id 1880898

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.hovratt@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
09:00–16:30

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

1. Med ändring av punkten 1 i mark- och miljödomstolens domslut undanröjer Mark- och miljööverdomstolen Skogsstyrelsens beslut och återförvisar målet till Skogsstyrelsen för fortsatt handläggning i enlighet med Mark- och miljööverdomstolens domskäl i denna dom.

2. Med ändring av punkten 2 i mark- och miljödomstolens domslut förbjuder Mark- och miljööverdomstolen avverkning av anmält skogsområde till dess annat förordnas.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Skogsstyrelsen har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska fastställa Skogsstyrelsens beslut.

Härryda kommun har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen, med ändring av mark- och miljödomstolens dom, ska fastställa Skogsstyrelsens beslut med en mindre ändring rörande förbudsområde 1.

Naturskyddsföreningen i Härryda och Skydda Skogen har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

Naturskyddsföreningen i Härryda har vidare yrkat att Mark- och miljööverdomstolen ska inhämta ett förhandsavgörande från EU-domstolen för det fall att domstolen överväger att ändra den överklagade domen till följd av att domstolen anser att skyddet enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845), i sin lydelse från och med den 1 oktober 2022, avviker från skyddet enligt 4 a § genom att förbudet i 4 § kräver att bevarandestatusen påverkas för att aktualiseras.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Skogsstyrelsen har anfört bl.a. följande.

Mark- och miljödomstolens slutsats att området som omfattas av avverkningsanmälan är en del av åkergradans fortplantningsområde ifrågasätts. Vidare ifrågasätts mark- och miljödomstolens antagande att fortplantningsperiodens varaktighet är att likställa med tidsintervallet fram till det att en åkergröda blir könsmogen.

Eftersom bedömningen av fortplantningsområde är helt avgörande för att kunna bedöma en planerad åtgärds effekter på naturmiljön och fridlysta arter och därmed behovet av eventuella anpassningar behöver bedömningen av vad som utgör artens fortplantningsområde utgå från erkänt saklig grund. Det som i det här sammanhanget

ska anses som erkänt saklig grund är den uttolkning som Naturvårdsverket har gjort i sin handbok för artskyddsförordningen.

Utifrån åkergradans livsnödvändiga ekologiska krav på fuktig miljö är stora delar av det avverkningsanmälda området inte möjliga för åkergradan att långvarigt uppehålla sig i utan risk för att torka ut. Enligt dr. Claes Andrén andas åkergradan (som alla groddjur) med huden genom tunna ytligt liggande blodkärl och om huden torkar dör gradan. Åkergradan är därför helt beroende av fuktiga miljöer för sin överlevnad. Skogsstyrelsens bedömning grundas dels på myndighetens fältbesök under oktober 2019 samt den 23 augusti 2021, dels på kartanalys av områdets topografi tillsammans med förekomst av vatten och fuktiga miljöer.

Att ett fortplantningsområde ska definieras som det område en arts avkomma nyttjar till de når köns mogen ålder är ett okänt resonemang. Den inverkan som mark- och miljödomstolens definition av fortplantningsområde skulle ha på en pågående markanvändning som skogsbruk är mycket stor och sannolikt kommer det inom betydande områden inte längre vara möjligt att bedriva skogsbruk.

Vidare ifrågasätts mark- och miljödomstolens slutsats att de observationer av fladdermöss som gjordes under fyra dygn sommaren 2019 cirka 500 meter norr om det avverkningsanmälda området ska föranleda en utredning om fladdermusarternas vintervila inom det avverkningsanmälda området baserat på ny kunskap från en artikel med ett forskningsresultat som härstammar från finska förhållanden. I och med att inga fladdermusarter har påträffats inom det avverkningsanmälda området vore en sådan utredning att ställa alltför långtgående krav och därför i konflikt med 2 kap. 7 § miljöbalken (rimlighetsavvägningen). Det begränsade forskningsunderlag som finns tillgängligt ger inte någon säker utgångspunkt för en bedömning av fladdermusarters övervintring i mark.

De enda uppgifter som finns att tillgå avseende åkergröda och fladdermusarterna är baserade på långtgående antaganden om arternas ekologiska krav och preferenser vid fortplantning och vila som genom den planerade åtgärden kan komma att påverkas på ett sätt som inte är förenligt med artskyddsförordningens regler. Oavsett om det gäller

anpassningar för att motverka en förbjuden skada på en fridlyst art och långtgående krav på utredning behöver uppgifterna om en artförekomst eller bedömningen av en arts ekologiska krav bygga på mer än antaganden eller enstaka vaga indikationer på artförekomster för att utlösa ett krav på systematisk artinventering.

Kommunen har anfört bl.a. följande.

Kommunen ansluter sig till vad Skogsstyrelsen angett såvitt avser åkergroda och fladdermusarter. Sakkunniga på miljökonsultföretaget Calluna har i anslutning till det avverkningsanmälda området genomfört en artskyddsutredning och inventerat fladdermöss med s.k. autoboxar, vilka registrerar förbiflygande fladdermöss och artbestämmer dessa genom läte. I och med att inventering skett av området och därvid inga fladdermusarter har påträffats inom det avverkningsanmälda området, är ett krav på att verksamhetsutövaren trots det ska utreda områdets potential som övervintringsplats, ogrundat och alltför långtgående och kan därför inte enligt bl.a. 2 kap. 7 § miljöbalken anses skäligt.

Naturskyddsföreningen har anfört bl.a. följande.

Skogsstyrelsen hänvisar till Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen från år 2009. Föreningen anser att handboken i de delar som avser de olika arternas hotbild och behov av hänsyn är bra men vill samtidigt lyfta fram att den inte är en rättskälla och att rättsutvecklingen på området har varit omfattande sedan handboken publicerades.

Av handboken framgår att definitionen av åkerrodans reproduktionsplats är själva lekvattnet men att artens vilo- och övervintringsplats (resting place enligt 12.1 d livsmiljödirektivet) utgör den lokala populationens hemområde runt lekdammen och att arealen varierar beroende på lokal men omfattar ofta 50–100 ha. Vidare framgår att åkerrodan uppehåller sig en stor del av året uppe på land i lekvattnets omgivningar. Den finns på fuktiga ängsmarker och kärr i kulturlandskapet men också i våta skogsmarken, även i barrskogsmiljö. En viss andel av populationen övervintrar i lekvattnet men flertalet på frostfria platser uppe på land. Rastplatser (viloplatser) definieras i EU-

kommissionens vägledning om strikt skydd för djurarter av gemenskapsintresse enligt habitatdirektivet som områden som behövs för att vidmakthålla ett djur eller en grupp att djur när de inte är aktiva. Rastplatser som är viktiga för överlevnaden kan innefatta en eller flera strukturer och miljö särdrag som behövs för exempelvis temperaturreglering, vila, gömställe, skydd och övervintring. Naturvårdsverkets avgränsning av viloplatser till cirka 50-100 ha runt fortplantningsområdet, lekvattnet, är därmed korrekt eftersom även grodornas gömslen, platser för skydd och temperaturreglering och övervintring på frostfria platser på land, enligt EU-kommissionens vägledning, omfattas av begreppet viloplatser.

Med stöd av slutsatserna i EU-domstolens avgöranden i Grand Hamster I och II (mål C-477/19 och C-357/20) gör föreningen sammanfattningsvis gällande att åkergrodans fortplantningsområde är skyddade till dess åkergrodan blir könsmogen. Det avverkningsanmälda området omfattar de omkringliggande viloplatserna som också åtnjuter ett skydd enligt 4 § fjärde punkten artskyddsförordningen. I enlighet med Naturvårdsverkets definition av åkergrodans viloplatser är de områden som Skogsstyrelsen undantagit från avverkning otillräckliga. Ett område som omfattar i princip hela det avverkningsanmälda området krävs för att åkergrodan med framgång ska kunna fortplanta sig. Att kalavverka och markbereda ett så pass stort område av åkergrodans viloplatser som kommunen avser att göra bidrar till en otillåten skada och förstörelse och därmed också en gradvis minskning av den kontinuerliga ekologiska funktionen (KEF). Det föreligger även en risk att döda och störa åkergrodor inom det avverkningsanmälda området, varför även förbuden i 4 § första och andra punkten artskyddsförordningen aktualiseras.

Det är tydligt att Skogsstyrelsen i sitt yttrande har dragit alltför långtgående slutsatser av att groddjuret andas med sin hud och att uttorkning kan innebära en risk för att de dör. Det är precis tvärtom mot vad Skogsstyrelsen hävdar, grodor kan mycket väl förekomma och förekommer även i den typ av skog som nu är föremål för prövning i domstolen. Föreningen har även denna erfarenhet av grodors förekomst i skogsmark, nämligen att de ofta noteras i äldre mossiga barrskogar liknande den nu avverkningsanmälda. Även skogsmark som under dagen är torr kan vara lämplig som miljö för grodor. Orsaken är att grodorna är nattaktiva och, så som Claes Andrén skriver, på

natten är markmiljön mer fuktig än på dagen. Eftersom en lekplats för åkergroda finns nära den avverkningsanmälda skogen utgör denna näraliggande skog, med mycket stor sannolikhet, såväl uppväxtmiljö, födosöksområde, viloplats och övervintringsområde för åkergroda.

I normalfallet finns mycket sällan några fladdermusinventeringar alls i samband med skogsavverkningar, vare sig i det område där åtgärder planeras eller i omgivande landskap. Orsaken är att inventeringar av fladdermöss inte genomförs på något systematiskt sätt utan sker slumpmässigt. Oftast sker inventeringar i samband med miljötillståndsärenden och planärenden. I detta fall finns planer på byggnationer och järnvägsdragningar i närområdet och ett flertal fladdermusinventeringar är utförda. Naturskyddsföreningar har sammanställt resultatet av dessa på en karta. Sammanställningen visar tydligt att ett flertal fladdermusarter finns i närområdet och frågan är då om dessa även kan finnas inom det avverkningsanmälda området.

Skydda Skogen har anfört bl.a. följande.

Åkergrodan måste ha möjlighet att röra sig i området för att ta sig till lekområden, födosöksområden och övervintringsplatser. Denna funktion måste upprätthållas. Torra och varma kalhyggen och torra ungskogar minskar grodornas möjlighet till rörlighet och möjligheter att finna föda och övervintringsområden.

Våtmarker, bäckar och fuktsänkor är givetvis viktiga för grodor men även den mark som Skogsstyrelsen pekar ut som torr/frisk i området utgör troligen mycket viktiga miljöer för groddjur som uppväxtområden, födosöksområden, viloplats och övervintringsområden. De erfarenheter som Skydda Skogen och Naturskyddsföreningen har i samband med undersökningar av skogarna inom det större Yxsjöområdet tyder även på detta då grodor ofta noteras även på den typ av mark som Skogsstyrelsen anger att grodor inte kan leva på.

Vid Skällsjöskogen har det under en längre tid pågått skogsbruk i det omgivande landskapet med kalavverkningar, markberedningar, skyddsdikningar, planteringar och gallringar. Flera skogsavverkningar och planteringar har genomförts i närområdet intill

den planerade skogsavverkningen. Åkergrodan kan därför redan ha påverkats negativt av skogsbruket i området. För att kunna bedöma den nu planerade avverkningens påverkan på åkergrodan är det viktigt att man även bedömer karaktären och kvaliteten i miljöerna i det omgivande skogslandskapet. Gör man en översikt ser man att den nu planerade avverkningen innebär avverkning av den sista äldre skogen i närområdet runt åkergrodans lekplats. Denna äldre skog utgör troligen en viktig miljö som upp- växtområde, födosöksområde, viloplats och övervintringsplats. Det är denna typ av bedömningar som måste göras för att man ska kunna bedöma skogens betydelse för åkergrodorna och hur detta ska relateras till gällande artskydd och EU-regleringar. Sådana bedömningar kräver undersökningar på plats.

Enligt Skogsstyrelsen krävs det att fladdermöss ska vara observerade precis i det aktuella avverkningsområdet för att de ska kunna beaktas och föranleda någon utredning. Miljöföreningarna har ingen tillgång till analys- eller inspelningsutrustning för fladdermöss. Däremot har Härryda kommun i samband med sitt utredningsarbete för ett stort exploateringsprojekt låtit utföra fladdermusinventering där man placerade ut 16 inspelningsboxar i östra delarna av Yxsjöområdet. Skällsjöskogen ingår i det området. Någon box placerades dock inte ut exakt i det planerade avverkningsområdet men flera boxar gjorde inspelningar i landskapet runt om som visar på fladdermusförekomster. Bland annat förekom den rödlistade arten nordfladdermus rikligt. Det är orimligt att kräva mer omfattande inventeringar och dokumentation för att man i samband med en anmäld avverkning ska gå vidare och utreda fladdermusförekomster inom och i närområdet till planerad avverkning. Fladdermöss rör sig snabbt och nyttjar stora områden. Att det just vid aktuellt avverkningsområde inte skulle finnas fladdermöss är, utifrån redovisad karta, svårt att tro. När det gäller fladdermössens boplatser, viloplats och övervintringsplatser bör detta givetvis bedömas för aktuellt avverkningsområde. Skogsstyrelsen har inte gjort detta trots att fladdermöss förekommer i landskapet och att aktuellt avverkningsområde hyser förutsättningar för boplatser, viloplats och övervintringsplatser. Resultaten från de finska undersökningarna kan användas och ligga till grund för fortsatt utredning kring fladdermöss vid det aktuella avverkningsområdet.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Utgångspunkter för prövningen

Mark- och miljööverdomstolen har i detta mål att pröva om förbuden i 4 och 4 a §§ artskyddsförordningen aktualiseras för den avverkning som kommunen har anmält till Skogsstyrelsen. Vid denna prövning behöver domstolen göra en bedömning av skyddade arters förekomst i området, om dessa arter påverkas av avverkningen och vilka skyddsåtgärder som kan föreskrivas för att skada inte ska uppstå. För detta ändamål måste det finnas underlag som medger en tillräckligt säker bedömning av risken för påverkan på skyddade arter (se t.ex. MÖD 2013:13 och Mark- och miljööverdomstolens dom den 12 juli 2021 i mål nr M 3276-20).

Under processen i Mark- och miljööverdomstolen har artskyddsförordningen ändrats. Ändringarna innebär att fridlysning av fåglar till skillnad från förut regleras separat i 4 §, som har fått en ny lydelse och som genomför regleringen i fågeldirektivet¹. Fridlysningen av andra djur än fåglar regleras fortsatt i 4 a §, som i huvudsak motsvarar tidigare lydelse av 4 § och som genomför regleringen i art- och habitatdirektivet². Ändringarna, som trädde i kraft den 1 oktober 2022, saknar övergångsbestämmelser och blev därför vid ikraftträdandet direkt tillämpliga även i redan påbörjade mål och ärenden.

Fladdermöss

Någon detaljerad utredning avseende fladdermöss har inte gjorts med anledning av nu aktuell avverkningsanmälan. Med hänsyn till det som i målet framförts avseende inventering av fladdermöss i närområdet och då det inte kan uteslutas att det avverkningsanmälda området kan utgöra en lämplig miljö för fladdermöss anser Mark- och miljööverdomstolen att det finns skäl att återförvisa målet till Skogsstyrelsen. Vid den

¹ Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarandet av vilda fåglar.

² Rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter.

fortsatta handläggningen ska Skogsstyrelsen närmare utreda den anmälda avverkningens påverkan på fladdermöss och bedöma om den planerade åtgärden kan genomföras utan att den står i strid med artskyddsförordningen.

Fåglar

Underinstanserna har inte prövat avverkningsanmälan mot den nya lydelsen av 4 § artskyddsförordningen såvitt gäller de i målet aktuella fåglarna. Mark- och miljööverdomstolen anser att det inte är lämpligt att denna prövning sker endast i sista instans varför Skogsstyrelsen, vid den fortsatta handläggningen efter återförvisningen, har att göra en ny bedömning avseende fåglar med tillämpning av den nya regleringen.

Åkergroda

Av utredningen i målet framgår att det finns ett våtmarksområde söder om det avverkningsanmälda området där åkergroda förekommer. Skogsstyrelsen och kommunen har anfört att tillräckligt skydd för åkergrodan finns genom föreskrivna förbud att avverka skyddszoner mot angränsande våtmarker, medan föreningarna har anfört att åkergrodan sannolikt finns i hela det avverkningsanmälda området och att hela området ska anses utgöra dess livsmiljö och därmed skyddas mot skogsavverkning.

Av Artdatabankens artfakta framgår att åkergrodan är en av de vanligaste grodorna i Sverige, att den påträffas i hela landet utom fjällkedjan och att den är livskraftig (LC) i Sverige. Vidare framgår att den förekommer i olika typer av miljöer men gärna i fuktigare områden samt att reproduktionen helst sker i fisk- och kräftfria småvatten. Av Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen framgår att lekvattnet är åkergrodans reproduktionsplats. Vidare framgår att den lokala populationens hemområdet runt lekdammen bör beaktas som artens vilo-/övervintringsplats och att arealen på hemområdet kan variera beroende på lokal men ofta omfattar 50–100 hektar. Det framgår även att åkergrodan en stor del av året uppehåller sig uppe på land i lekvattnets omgivningar. Den finns på fuktiga ängsmarker och kärr i kulturlandskapet men också i våta skogsmarken, även i barrskogsmiljö. En viss andel av populationen

övervintrar i lekvattnet men flertalet på frostfria platser uppe på land. (Se Handbok för artskyddsförordningen, del 1, fridlysning och dispenser, 2009:2, bilaga 4).

I aktuellt fall ingår inte någon våtmark i det avverkningsanmälda området och avverkning har förbjudits inom vissa skyddszoner mot angränsande våtmarker. Skogsstyrelsen har i kartmaterial redovisat att stora delar av det anmälda området i övrigt består av torr skogsmark och således inte sådan fuktig miljö som åkergrodan föredrar. Vidare har Skogsstyrelsen efter platsbesök bedömt att stora delar av området sannolikt inte har ett tillräckligt jorddjup för att det ska vara möjligt att komma ner till det frostfria djup som krävs för att utgöra viloplats för åkergroda.

Mot den bakgrunden anser Mark- och miljööverdomstolen att den anmälda avverkningen, med de av Skogsstyrelsen föreskrivna förbuden att avverka skyddszoner mot angränsande våtmarker, inte kan anses komma i konflikt med förbuden i 4 a § artskyddsförordningen avseende åkergroda.

Sammanfattning

Mark- och miljööverdomstolen gör sammanfattningsvis bedömningen att mark- och miljödomstolens dom ska ändras på så sätt att Skogsstyrelsens beslut ska undanröjas och målet ska återförvisas till Skogsstyrelsen för fortsatt handläggning i enlighet med domskälen ovan. När det gäller fladdermöss ska Skogsstyrelsen således göra en ny utredning och bedömning av om den planerade åtgärden kan genomföras utan att det strider mot artskyddsförordningen. När det gäller fåglar ska en ny bedömning göras enligt den nya regleringen i artskyddsförordningen. När det gäller åkergroda gör Mark- och miljööverdomstolen bedömningen att den planerade åtgärden, med de av Skogsstyrelsen föreskrivna förbudet att avverka skyddszoner mot angränsande våtmarker, inte kommer i konflikt med artskyddsförordningen. Den bedömning som domstolen gör avseende åkergroda har Skogsstyrelsen att beakta vid den fortsatta handläggningen av målet.

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens förordnade avseende förbud mot avverkning enligt vad som framgår av domslutet.

Domen får enligt 5 kap. 5 § lagen (2010:921) om mark- och miljödomstolar inte överklagas.

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Henrik Löv och Gösta Ihrfelt, tekniska rådet Ingrid Johansson och hovrättsrådet Li Brismo, referent.

Föredragande har varit Julia Nyberg.

VÄNERSBORGS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen

DOM
2021-12-21
meddelad i
Vänerns borg

Mål nr M 5278-19

KLAGANDE

1. Naturskyddsföreningen i Härryda
2. Skydda Skogen

MOTPARTER

1. Härryda kommun
2. Skogsstyrelsen

ÖVERKLAGAT BESLUT

Skogsstyrelsens beslut den 9 december 2019 i ärende nr A52875-2019, se bilaga 1

SAKEN

Avverkningsanmälan A52875-2019, X i Härryda kommun

DOMSLUT

1. Mark- och miljödomstolen återförvisar målet till Skogsstyrelsen för fortsatt handläggning i enlighet med vad som framgår av domskälen.
 2. Mark- och miljödomstolen förbjuder avverkning av anmält skogsområde till dess att anmälan bedömts och därpå följande beslut har vunnit laga kraft.
-

BAKGRUND

Göteborgs kommun (kommunen) anmälde den 8 oktober 2019 till Skogsstyrelsen en planerad avverkning om 6,2 ha på fastigheten X. Kommunen ansökte också om att få påbörja avverkningen tidigare än sex veckor efter det att anmälan gjorts med anledning av barkborreangrepp. Skogsstyrelsen gjorde bedömningen att angivna skäl inte var tillräckliga då det inte fanns någon risk för spridning eller förökning av barkborrar i området under dåvarande temperaturförhållanden och avslag ansökan i beslut av den 11 oktober 2019.

Skogsstyrelsen tog emot uppgifter om arter i ärendet från Naturskyddsföreningen i Härryda och sedermera en skrivelse från Naturskyddsföreningen där föreningen begärde att Skogsstyrelsen skulle agera så att det avverkningsanmälda skogsområdet inte avverkades och så att de anmälda åtgärderna prövades så att de inte kom att strida mot förbuden i artskyddsförordningen.

Skogsstyrelsen gjorde en bedömning enligt prioriteringsmodell för "Strategi för formellt skydd av skog i Västra Götalands län". Bedömningen rörde huruvida det anmälda området kunde skyddas i form av naturvårdsavtal eller biotopskydd. Skogsstyrelsen kom fram till att området inte kunde prioriteras för områdesskydd. Som skäl angavs bland annat att området inte är av prioriterad skogstyp eller utgörs av en skoglig värdekärna. Skogsstyrelsen bedömde, tillsammans med artskyddshandläggare på länsstyrelsen, de artuppgifter som inkommit från Naturskyddsföreningen i förhållande till bestämmelserna i artskyddsförordningen.

Den 28 oktober 2019 gjorde Skogsstyrelsen ett fältbesök i det anmälda området. Skogsstyrelsen fann, inom det anmälda området, död stående och liggande död ved, särskilt i den sydvästra delen av området. Vid fältbesöket återfanns två holkar som sannolikt nyttjas återkommande av sparvuggla (i område 1). Skogsstyrelsen konstaterade i samband med fältbesöket ett behov av att lämna skyddszoner. Sådana skulle lämnas mot angränsande våtmark i norr och ost samt mot våtmark i söder då det inom dessa områden finns biologiskt värdefulla träd samt två hänsynskrävande biotoper i form av mindre bergbranter.

Sedan kommunen beretts tillfälle att inkomma med synpunkter på artuppgifterna svarade kommunen att naturmiljökonsult Calluna AB, på uppdrag av Härryda kommun, under 2018 genomfört en naturvärdesinventering av ett större område där det nu anmälda området ingick. Enligt denna naturvärdesinventering är det anmälda området inte utpekat som en yta med naturvärde eller artuppgifter.

Den 9 december 2019 beslutade Skogsstyrelsen att förbjuda Härryda kommun, vid vite av etthundra tusen kronor, att inom beskrivet område på fastigheten X

- a. Avverka skyddszoner mot angränsande våtmark (område 1 och 2). I skyddszonerna finns biologiskt värdefulla träd i form av äldre senvuxna granar och tallar.
- b. Avverka två hänsynskrävande biotoper (berg-och rasbrant) med äldre barr- och lövträd (område 3 och 4).
- c. Avverka skyddszon mot angränsande våtmark (område 5).
- d. Avverka eller forsla ut död ved från det anmälda området.
- e. Utföra skogliga åtgärder inom det anmälda området under perioden 15 februari-30 juni.

Beslutet skulle gälla omedelbart även om det överklagas.

Skogsstyrelsens beslut fattades med stöd av 35 och 41 §§ skogsvårdslagen (1979:429), 41 § skogsvårdslagen och hänvisade, vad gäller föreskriven hänsyn, till *Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd (SKSFS 2011:7) till skogsvårdslagen om hänsyn som ska tas till naturvårdens intressen vid skötseln av skog* (Skogsstyrelsens föreskrifter), bland annat 7 kap. 8, 17, 19, 20 och 21 §§. Av 7 kap. 19 § i Skogsstyrelsens föreskrifter framgår det att skador till följd av skogsbruksåtgärder ska förhindras eller begränsas i livsmiljöer och på substrat där det förekommer prioriterade fågelarter, vilka framgår av bilaga 4, samt arter markerade med N och n i bilaga 1 till artskyddsförordningen (2007:845) eller som betecknas som akut hotade, starkt hotade, sårbara eller nära hotade.

I beslutet konstaterade Skogsstyrelsen också att det i artskyddsförordningen finns regler om artskydd samt att det av de allmänna råden till 7 kapitlet 19 § framgår att med skador bör även avses avsiktligt dödande, störande, förstörande av ägg eller skadande eller förstörande av djurens fortplantningsområden eller viloplatsen. Skogsstyrelsen påpekade vidare att det enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845) är förbjudet att avsiktligt störa vilda djur och fåglar under deras parrings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder.

Skogsstyrelsens beslut överklagades av Naturskyddsföreningen i Härryda och Skydda skogen (föreningarna) som bland annat yrkade att mark- och miljödomstolen ska upphäva markägarens rättsliga möjlighet att starta och genomföra avverkningen.

Såväl Härryda kommun som Skogsstyrelsen motsatte sig föreningarnas yrkande om interimistiskt förbud.

I beslut av den 17 juni 2020 beslutade mark- och miljödomstolen

1. att förbjuda avverkning av anmält skogsområde inom fastigheten X till dess att detta mål avgjorts eller annat beslutas, samt
2. att vilandeförklara målet i avvaktan på förhandsavgörande från Europeiska unionens domstol i mål nr M 258–17 och M 1147–18 (de förenade målen C-473/19 och C-474/19).

EU-domstolen meddelade dom i de förenade målen C-473/19 och C-474/19 den 4 mars 2021.

YRKANDEN M.M.

Naturskyddsföreningen i Härryda och Skydda Skogen (föreningarna) har yrkat

- att mark- och miljödomstolen ska undanröja Skogsstyrelsens beslut och återförvisa ärendet till Skogsstyrelsen för fortsatt handläggning,

- att mark- och miljödomstolen ska tillsvidare upphäva den rättsliga möjlighet som markägaren har att starta och genomföra avverkningen så att inte avverkning av skogen kan starta under pågående rättsprocess.

De har som stöd för sin talan anfört bland annat följande.

Omgivande landskap

Den planerade avverkningen ligger inom Yxsjöområdet vilket utgörs av ett större naturområde strax sydost om Mölnlycke i Härryda kommun. Ett naturområde som ur ett landskapsperspektiv har bedömts ha högsta naturvärde – klass 1. Klassningen har gjorts enligt SIS-standarden för naturvärdesinventeringar och finns redovisad i rapporten ”Yxsjöområdets miljövärden i ett landskapsperspektiv –exploateringar, konflikter och lösningar.” (Nolbrant, BioDivers 2015). Av utredningen framkommer att Yxsjöområdet är unikt för södra Sverige då det är ett ”stort område med naturskogsartad suboceanisk granskog med lång historisk kontinuitet i direkt anslutning till stora områden med lövbrännor och självföryngrad skog på brandfält”. Det är därför ett mycket skyddsvärt naturområde och något liknande område går inte, enligt utredningen, att finna i södra Sverige.

Inom Yxsjöområdet förekommer över 50 rödlistade arter och över 60 arter som är skyddade enligt artskyddsföreningen (Nolbrant 2015, reviderat av Nilsson 2018). Av dessa är 34 arter som särskilt pekats ut som skyddade och/eller prioriterade enligt EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv. Av dessa är 15 fåglar, 8 fladdermöss, 3 däggdjur, 2 kräldjur, 1 groda, 2 insekter, 1 kärlväxt och 2 mossor. Av de livsmiljöer/naturtyper som särskilt pekats ut i art- och habitatdirektivet finns sex olika dokumenterade i Yxsjöområdet (Nolbrant 2015). Störst areal av dessa har skogstypen västlig taiga (9010) som Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen bedömer har betydelse för störst antal arter i Yxsjöområdet. Över 30 olika ”typiska arter” för skogstypen Västlig taiga är noterade i Yxsjöområdet. Detta tyder på att mycket höga naturvärden och att en gynnsam bevarandestatus finns för den naturtypen inom området.

Många av de enligt artskyddsförordningen skyddade arterna i området är beroende av Västlig taiga för sin långsiktiga överlevnad i området. En mindre del av Yxsjöområdet, beläget norr om Yxsjön, har av länsstyrelsen skyddats som ett naturreservat (2014-05-12) kallat "Naturreservatet Yxsjön". Totalt utgör reservatet 153 ha (varav 25 ha vatten). Syftet med reservatet är att bevara biologisk mångfald knuten till barrblandskog och lövblandade barrskogar. Av beslutet framgår det att naturreservatet "utgör en del av ett större naturvårdsintressant landskap som öster ut övergår i ett område med naturligt föryngrad skog som uppkommit efter en brand 1925."

Länsstyrelsen menar att dessa skogslandskap har en intressant brandhistorik med många naturvärden på landskapsnivå. Detta skogsområde kunde dock inte prioriteras i sin helhet för naturreservatsskydd i samband med inrättande av naturreservatet Yxsjön. Länsstyrelsen hänvisar dock i reservatsbeslutet, för dessa omkringliggande områden, till alternativa skyddsåtgärder i form av "planering av naturvårdsinsatser ur ett naturvårdsperspektiv" och utarbetandet av en "grön infrastruktur". Sedan några år tillbaka arbetar länsstyrelsen med utökning av naturreservatet Yxsjön som skall förbindas med de områden med äldre skog som ligger söder och delvis öster om Yxsjön. Länsstyrelsen arbetar också med en plan för bevarande av grön infrastruktur i länet. Länsstyrelsen har ännu ej i samband med att olika avverkningar varit aktuella i Yxsjöområdet visat på hur "planering av naturvårdsinsatser" och hur arbetet med "Grön infrastruktur" kan leda till bevarande av naturvärden och arter i Yxsjöområdet. Kalavverkningar av skog med höga naturvärdena som ligger utanför naturreservatet har fått genomföras.

Västlig taiga och fridlysta arter skyddade enligt MB 8kap 1-4§§

Den nu planerade avverkningen som berörs av det överklagade beslutet ligger inom Yxsjöområdet och utgörs av en äldre skog på ca 6 hektar (kallad Skällsjöskogen) med förekomst av många träd över 150 år. Skogen är till delar naturskogsartad och utgörs i dessa delar av den i EU:s art- och habitatdirektiv prioriterade naturtypen Västlig taiga (9010). Västlig taiga är hotad i Sverige och starkt minskande och saknar gynnsam bevarandestatus.

Övriga delar av skogen är påverkade av viss gallring men har kvar en gammelskogs karaktär. Dessa delar bör, ur ett naturvårdsammanhang, ses som restaurerings- och utvecklingsmark för Västlig taiga. Detta då denna naturtyp måste återställas och restaureras för att Sverige skall kunna uppfylla art- och habitatdirektivets krav på gynnsam bevarandestatus. Skogsområdet undgick den stora branden som drog över Yxsjöområdet 1925 och bedöms ha lång skoglig/trädkontinuitet. Vid det planerade avverkningsområdet förekommer femton djurarter som omfattas av det strikta artskyddet som gäller enligt 8 kap 1-4 §§ miljöbalken. Kraven för arternas skydd preciseras i artskyddsförordningens 4 § och i EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv.

De arter som berörs är åkergroda (EU/AF), tjäder (EU/AF/T), spillkråka (EU/AF/RL), duvhök (AF/RL), nötkråka (AF/RL/T), mindre korsnäbb (AF), sparvuggla (EU/AF), talltita (AF), trana (EU/AF) och gröngöling (AF/EU/RL). Det har även vid inventering ca 500 meter norr ut noterats förekomst av fem olika skyddade fladdermössarter skyddade enligt 8 kap. 1-4 §§ miljöbalken och artskyddsförordningens 4 §; dvärgpipistrell (EU/AF), mustasch/tajgafladdermus (EU/AF), nordisk fladdermus (EU/AF), vattenfladdermus (EU/AF) och *Myotis* sp. (EU/AF) vilka samtliga borde kunna förekomma vid Skällsjöskogen.

Skogsstyrelsen har för samtliga dessa 15 arter bedömt ”huruvida artskyddsförordningen aktualiseras” (tjänsteanteckning 2019-11-22). Av tjänsteanteckningen framgår att man bedömer att ”artskyddsförordningen aktualiseras ej” för 14 av de 15 arterna. Man anger olika grunder för bedömningarna av huruvida artskyddsförordningen ”aktualiseras” eller ej för respektive art som påverkan på lokal population, bevarandestatus och fortplantningsområden.

Föreningarna anser att denna bedömning Skogsstyrelsen gjort kring ”aktualisering” av lagen är ovidkommande, då den saknar grund i lagstiftningen och EU-direktivens krav, eftersom artskyddet är kopplad till arterna och artskyddsförordningen alltid är ”aktualiserad” där arterna förekommer. Att i detta sammanhang hänvisa, som Skogsstyrelsen gör, till att arterna har gynnsam bevarandestatus eller att vissa av arternas förekomster och livsmiljöer inte är betydelsefulla och därmed inte omfattas

av det strikta artskyddet saknar relevans. Syftet och målet med skyddet av arterna är att bevara biologisk mångfald och att arterna skall uppnå och vidmakthålla ”en gynnsam bevarandestatus”.

Enligt artikel 2.2 i art- och habitatdirektivet gäller målet ”att bibehålla eller återställa en gynnsam bevarandestatus hos livsmiljöer samt arter av vilda djur och växter av gemenskapsintresse” och av artikel 2 i fågeldirektivet framkommer målet ”att bibehålla populationen av de fågelarter som avses i artikel 1 på en nivå som svarar särskilt mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller ... att återupprätta populationen av dessa arter till denna nivå”.

Vare sig målen i art- och habitatdirektivet eller fågeldirektivet motiverar att exempelvis arter som har uppnått en gynnsam bevarandestatus eller vars bevarandestatus ej påverkas negativt av en åtgärd undantas från tillämpningsområdet för de aktuella artskyddsbestämmelserna. Dessa mål inbegriper nämligen bibehållande av en gynnsam bevarandestatus, vilket innebär att arter som har uppnått en gynnsam bevarandestatus ska skyddas mot försämringar av denna status. Denna aspekt som framgår av målen skulle inte ingå i direktivens artskyddsbestämmelser om bestämmelserna inte omfattade arter som har uppnått en gynnsam bevarandestatus.

Det strikta skydd som föreskrivs i artikel 5 i fågeldirektivet och artikel 12 i art- och habitatdirektivet upphör inte att vara tillämpligt på arter som har uppnått en gynnsam bevarandestatus varför Skogsstyrelsens bedömning att ”artskyddsförordningen inte aktualiseras” saknar stöd i lagstiftningen. Om åtgärdens påverkan på en gynnsam bevarandestatus beaktades redan vid bedömningen av förbudet skulle de undantagsbestämmelserna som finns riskera att fråntas sin ändamålsenliga verkan. En sådan restriktiv tolkning och bedömning som Skogsstyrelsen gör står i strid med artskyddsförordningen och EU:s art- och habitatdirektivet och fågeldirektiv.

Sammanfattningsvis så saknas det i lagstiftningen skäl att begränsa tillämpningsområdet för artskyddet på så sätt att den endast omfattar sådana åtgärder som riskerar att medföra en försämring av den aktuella artens bevarandestatus.

EU-domstolen har även i ett avgörande slagit fast att skyddet av fortplantningsområden och viloplatser för berörda arter är tillämpligt oberoende av antalet exemplar som finns i ett visst område. Finns ett stort antal exemplar av den berörda arten inom ett område och deras förekomst inom detta område inte är hotad genom påverkan så gäller ändå skyddet (Dom av den 17 april 2018, kommissionen mot Polen (*Białowieżaskogen*) (C-441/17, EU:C:2018:255, punkt 237).

Skyddet av fortplantningsområden och viloplatser är inte heller beroende av om aktuella åtgärder riskerar medföra en försämring av den aktuella artens bevarandestatus. Skyddet omfattar alltså även åtgärder som hotar fortplantningsområden och viloplatser även om dessa åtgärder inte utgör en risk för artens bevarandestatus.

Białowieżadomen

I den ovan nämnda domen i EU-domstolen angående skogsbruksåtgärder i Białowiesaskogen (Mål C-441/17) för domstolen och EU-kommissionen ett resonemang som vi anser även är tillämpligt på Yxsjöområdet och de inom området förekommande skyddade arterna. Särskilt intressant är EU-domstolens bedömningar kring arter skyddade och prioriterade enligt fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet.

Föreningarna anser att Yxsjöområdet, utifrån den mycket stora förekomsten av arter skyddade och prioriterade enligt fågeldirektivet och art- och habitatdirektivet och livsmiljöer utpekade i art- och habitatdirektivet, bör ses som ett värdefullt område ur ett europeiskt perspektiv.

Området bör därför ses som ett område av gemenskapsintresse. Ur detta perspektiv är det extra viktigt att myndigheterna hanterar miljöaspekterna på ett adekvat och riktigt sätt. Föreningarna ser alltså Yxsjöområdet som ett område av gemenskapsintresse men oberoende av detta så föreligger det en skyldighet för svenska myndigheter och domstolar att beakta det skydd som föreligger för arter och miljöer vilka pekats ut i art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet. Av EU-domstolens dom (Białowieżadomen (Mål C- 441/17) framgår en del mer generella bedömningar kring dessa båda direktiv och hur de skall tillämpas.

Av domen framkommer tydligt att skogsbruk omfattas av art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet krav. Man kan också dra slutsatserna att avsiktlig förstörelse eller skador på de enligt fågeldirektivet särskilt utpekade fåglarnas häckningsområden, deras bon och ägg, inte är tillåtna. Fåglarna får inte heller störas eller dödas under häcknings- och uppfödningstiden.

För strikt skyddade arter som omfattas av art- och habitatdirektivet så är det förbjudet att orsaka skador eller förstörelse av deras reproduktionsområden. Avsiktlig störning och dödande är inte tillåten. Om det visar sig att arter ökar eller är allmänna är det enligt EU-domstolen inte skäl nog att inte införa skyddssystem och inte skydda arter i enlighet med direktiven krav.

Bialowiezadomen visar tydligt att medlemsländerna inte har rätt att tillåta verksamheter som står i strid med art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet krav. Denna dom i kombination EU-kommissionens krav på att dessa båda direktiv skall ”genomföras fullt ut” (EU-kommissionens strategi för biologisk mångfald 2011) ökar kraven på myndighetsbedömning och beslut i samband med skogsbruksåtgärder. Föreningarna anser att Skogsstyrelsens bedömningar och beslut är felaktiga och bristfälliga. Besluten står därför i strid med EU:s rättsordning. Rent generellt kan det dessutom ifrågasättas om trakthyggesbruk med i huvudsak kalavverkningar och ensartade barrträdplanteringar kan anses vara i enlighet med EU-direktiven. Metoder och verksamheter som leder till att de i direktiven utpekade arterna och miljöerna inte kan vidmakthålla eller uppnå en gynnsam bevarandestatus borde enligt direktiven inte vara tillåtna.

Påverkan på enskilda skyddade arter

Vid den aktuella Skällsjöskogen finns 15 olika arter som enligt den svenska praxisen omfattas av artskydd enligt 8 kap 1- 4 §§ miljöbalken och den därtill kopplade artskyddsförordningen. Arter som även omfattas av skydd enligt EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv.

Skogsstyrelsen har enligt sin tjänsteanteckning (2019-11-22) hanterat var art för sig och gjort bedömningar kring avverkningens påverkan. Man har även bedömt om ”artskyddsförordningen aktualiseras” eller ej. Föreningarna har i tidigare kapitel pekat på att denna senare bedömning inte är relevant. Bedömningarna som gjorts för arterna är även schablonartade och bristfälliga. Man har inte heller i vissa fall beaktat relevant bakgrundsinformation. I vissa fall har man även bortsett från viktiga fakta.

Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen har ingen möjlighet att i vårt överklagande gå igenom alla berörda skyddade arter och de brister som finns i Skogsstyrelsens bedömningar utan gör nedan fördjupningar för några av arterna.

När det gäller påverkan på den i området förekommande tjädern så bygger Skogsstyrelsens bedömning på en allvarlig felaktighet. Skogsstyrelsen anger att avverkningen ligger 800 meter från närmaste tjäderspelplats (man hänvisar till uppgift från 2014). Denna uppgift är dock fel då spelplatsen ligger endast 500 meter från avverkningen. En uppgift på 500 meter som tidigare Naturskyddsföreningen i yttrande lämnat till Skogsstyrelsen. Naturskyddsföreningens uppgift bygger i sin tur på uppgifter från Härryda kommun och kommunens egen naturvårdskonsult (Calluna) vilken kommunen anlitat för naturinventering inför kommunala byggnationsplaner. Att Skogsstyrelsens vid sina bedömningar valt att beakta en äldre uppgift om att tjäderspelet ligger 800 meter bort och inte beaktat de mer aktuella uppgifter om spelplats 500 meter bort, vilken Naturskyddsföreningen lämnat, är mycket allvarligt.

Den hänsyn och det skydd som krävs för tjädern i samband med avverkningar är enligt Skogsstyrelsen egna vägledningsdokument starkt beroende av avståndet till närmaste tjäderspelplats. Skogsstyrelsens bedömningar bygger därför på felaktiga uppgifter när det gäller avstånd till tjäderspelplatsen. Uppgifter om avstånd som i hög grad har betydelse för avverkningens påverkan på tjäder. Skogsstyrelsen bedömer att skogen helt saknar värde för tjädern. Man hänvisar dels till att skogen ligger 800 meter från närmaste spelplats (felaktig uppgift). Man menar också att

större delen av den avverkningsanmälda skogen utgörs ”av oskiktad granskog” vilken inte skulle ha något värde som livsmiljö för tjädern.

Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen önskar bemöta detta då Skällsjöskogen inte utgörs av miljöer olämpliga för tjäder. Dels förekommer mer täta flerskiktade partier och stora delar av skogen utgörs av äldre skog med beskuggat blåbärsris, vilket är en miljö av stort värde som uppväxtområde för tjäderkyckling. Tjäder och tjäderspillning har även observerats i skogen och det förekommer viloplatsar och tallar lämpliga för tjäderns vinterbete. Den ligger dessutom endast 500 meter från närmaste spelplats och inom ett område med riklig förekomst av tjäder. Den utgör därför en god och viktig tjädermiljö. Föreningarna bedömer att en avverkning av skogen i enlighet med Skogsstyrelsens beslut skulle komma att skada tjäderns förekomst och förstöra en viktig tjädermiljö inom tjäderns reproduktionsområde vilket står i strid med artskyddsförordningens skydd för tjäder.

När det gäller förekomst av häckande sparvuggla så bedömer Skogsstyrelsen att sparvuggla häckar inom avverkningsområdet och att avverkning ej får ske under fågelns häckningsperiod från 15 februari – 30 juni. Detta för att undvika störningar. Sparvuggla har även tidigare konstaterats häckande i skogen. Själva häckningsmiljön bedömer Skogsstyrelsen dock ej vara så viktig att den måste bevaras eftersom skogen enligt myndighetens beslut kan avverkas under andra delar av året.

Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen anser att sparvugglans häckningsmiljö och fortplantningsområde i Skällsjöskogen måste bevaras. En avverkning av skogen i enlighet med Skogsstyrelsens beslut skulle leda till att häckningsmiljön förstörs vilket står i strid med artskyddsförordningens skydd av sparvuggla.

Nötkråka är en rödlistad skyddad fågelart som ej har gynnsam bevarandestatus i Sverige. Den häckar i flerskiktad mossrik äldre granskog där det finns tillgång till närbelägna hasselbestånd. Nötkråkan gömmer hasselnötter som vinterproviant nere i mossan i äldre granskog. Den är beroende av en flerskiktad skog med förekomst av ett buskskikt med lågväxta undertryckta täta granar som håller undan snön från marken. Detta eftersom ett för tjockt snötäcke försvårar för fågeln att finna de lagrade hasselnötterna. Populationen i Sverige bedöms vara ca 22 000 individer.

Minskningstakten de senaste 30 åren bedöms vara 39-83 procent. Nötkråka är kontinuerligt noterad vid Skällsjöskogen och i skogen förekommer flera lämpliga häckningsmiljöer och viloplatser. En avverkning skulle komma att förstöra dess viloplatser, förutsättningar för häckning och lagring av hasselnötter.

Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen anser att nötkråkans förutsättningar för fortplantning, vila och möjlighet att lagra nötter i Skällsjöskogen måste bevaras. En avverkning av skogen i enlighet med Skogsstyrelsens beslut skulle leda till att dessa förutsättningar förstörs, vilket står i strid med artskyddsförordningens skydd av nötkråka.

I anslutning till avverkningsområdets södra del finns en lekplats för åkergroda. Enligt Skogsstyrelsens tjänsteanteckning anses åkergroda ha en gynnsam bevarandestatus och man bedömer att den planerade avverkningen inte kommer att påverka åkergrodepopulationen i området. Referenser eller redovisning av åkergrodans livsmiljöer saknas dock i beslutet eller tjänsteanteckningen.

Enligt Naturvårdsverket så utgör åkergrodans fortplantningsområde inte enbart själva lekplatsen utan omfattar en cirkelareal på 50-100 hektar runt lekplatsen (Handbok för artskyddsförordningen del 1 2009:2). Detta innebär att i stort sett hela det planerade avverkningsområdet ingår i fortplantningsområdet för åkergroda. Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen bedömer att avverkningen kommer inverka negativt på åkergrodans förekomst och reproduktionsområde. Åkergrodor föredrar skogsmark med våta partier och missgynnas av kalhyggen och gran- och tallplanteringar. Bedömningar från Naturskyddsföreningen och inventeringar av naturvårdskonsulten Calluna (2019) tyder även på att åkergrodan inte har en gynnsam bevarandestatus i Yxsjöområdet. Föreningarna anser med stöd av artskyddsförordningen och EU:s art- och habitatdirektiv att åkergrodans alla reproduktions- och lekplatsområden liksom övervintringsområden inom Yxsjöområdet måste bevaras. En avverkning av skogen i enlighet med Skogsstyrelsens beslut skulle leda till att dessa förutsättningar förstörs, vilket står i strid med artskyddsförordningens skydd av åkergroda.

När det gäller övriga skyddade arter så för Skogsstyrelsen i sin tjänsteanteckning enkla och schablonartade resonemang där det hänvisas till arternas bevarandestatus, att miljön inte är tillräckligt betydelsefull för arterna och att liknande miljöer finns i tillräcklig omfattning i det omgivande landskapet. Skogsstyrelsen anger dock inga referenser för sitt resonemang när det gäller de faktiska förhållande i omgivande landskap vilket är en stor brist. Bedömningarna går även ut på att det är tillåtet att förstöra en viss andel av de skyddade arternas fortplantningsområden och viloplatsers trots att dessa är skyddade enligt artskyddsförordningens 4§. Hur stora delar av dessa som kan förstöras framgår dock ej eller några referenser till att detta är riktigt. Skogsstyrelsens slutsatser blir generellt att ”artskyddsförordningen inte aktualiseras”. En slutsats Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen har bemött ovan.

Skogsstyrelsens bedömningar av påverkan på arterna saknar dessutom en mycket viktig aspekt och det är de övriga planerade åtgärderna; markberedning och plantering. Både markberedning och plantering avses enligt avverkningsanmälan att ske i området, åtgärder som även de anmälts och vars påverkan borde ha bedömts gentemot artskyddet och artskyddsförordningen. Något som ej skett vilket är en allvarlig brist.

Artskyddsutredning krävs

Föreningarna anser att det i detta fall måste göras en särskild artskyddsutredning angående förekomsten av de skyddade arterna. Detta är särskilt befogat med tanke på det stora antalet skyddade arter som förekommer i och i anslutning till avverkningsområdet. I en artskyddsutredning bör inventeringar och undersökningar göras under de noterade arternas häcknings- och fortplantningsperioder. Detta för att kunna bedöma om området utgör fortplantningsområde eller inte.

Om en art kontinuerligt är observerad i området är sannolikheten stor att den även har reproduktion och viloplatsers i området. Kunskap om detta ingår i den undersökningsplikt som följer av bestämmelserna i miljöbalken. En artskyddsutredning bör även ta upp frågan kring kumulativa effekter och arternas förekomst i omgivande landskap. I detta fall finns ett stort utrednings- och inventeringsunderlag

som berör Yxsjöområdet som kan användas. Ett kunskapsunderlag som inte använts av Skogsstyrelsen i de bedömningar som myndigheten har gjort i samband med sitt beslut.

Försiktighetsprincipen och kumulativa effekter

Utgångspunkterna för bedömningar, beslut och tillsyn av verksamheter som ex. skogsbruk som berör dessa värden måste bl a utgå från de ekologiska behov som finns för arterna i form av livsmiljöer, föda, skydd och kontakt med andra artindivider. Ett såväl landskapsekologiskt som lokalt perspektiv måste tillämpas vid bedömningar och beslut. Vid prövningar, bedömningar och beslut måste den totala påverkan av olika verksamheter vägas in liksom kumulativa effekter av annan framtida påverkan. Grunden för bedömningarna måste utgå från försiktighetsprincipen. En princip som måste ha sin utgångspunkt från ekologiska förutsättningar och förhållanden. Komplexiteten i de ekologiska frågorna är stora och vi har idag inte en fullständig kunskap kring arternas långsiktiga behov, vilket ur ett försiktighetsperspektiv måste beaktas.

Försiktighetsprincipen lyfts exempelvis fram av EU-kommissionen i sin vägledning för strikt skyddade djurarter (februari 2007) och även EU-domstolen betonar vikten av att tillämpa försiktighetsprincipen i Bialowiezadomen (Mål C- 441/17). Av Naturvårdsverkets handbok för artskyddsförordningen (del 1 handbok 2009:2) framgår att för skyddade arter gäller: ”Om fortplantningsområdena och viloplatsernas kontinuerliga ekologiska funktion kan skadas, försämrats eller förstöras av åtgärden, även om det bara sker tillfälligt krävs en dispens.” Och ”Observera att försiktighetsprincipen bör tillämpas om det finns en osäkerhet beträffande en viss åtgärds påverkan”.

När det gäller skogsavverkningar som berör skogar med höga naturvärden, så som i detta fall, så bör miljökonsekvenserna bedömas i en mer formell skriftlig konsekvensbeskrivning. Att avverka i skogar med höga naturvärden, med skyddsvärda biotoper och förekomst av skyddade och rödlistade arter kan innebära en betydande miljöpåverkan.

När det gäller kumulativa effekter så måste det omgivande kontinuerligt pågående skogsbrukets effekter på de skyddade arterna beaktas. Dessutom tillkommer i detta fall planer på byggnation av en ny järnväg strax norr om avverkningsområdet och en planerad exploatering för bostäder och ny infrastruktur längs järnvägen och söder om Landvetter. Den planerade avverkningen kan därför inte ses som en isolerad påverkan så som Skogsstyrelsen gjort i sina bedömningar.

Hotet mot den biologiska mångfalden

Det framgår tydligt av Skogsstyrelsens beslut (2019-12-09) och av tjänsteanteckning (2019- 11-22) att myndigheten tolkat artskyddet felaktigt och att beslutet ej är i enlighet med vare sig svensk lag eller EU:s rättsordning. Detta är allvarligt eftersom skyddet av arter utgör en viktig grund för bevarandet av biologisk mångfald på såväl nationell som på EU-nivå. Frågan om hotet mot den biologiska mångfalden och vikten av bevarande av biologisk mångfald har under senare år blivit allt mer uppmärksammat och prioriterad. Enligt forskningen och en rapport från FN:s biologiska mångfaldspanel IPBES (2019) är vi nu inne i jordens 6:e massutrottningsperiod och det krävs enligt IPBES omfattande åtgärder och stora omställningar av samhällets verksamheter. Detta för att vi skall kunna undvika mycket allvarlig påverkan på miljön och på våra samhällen. EU-parlamentet har nyligen antagit en resolution som pekar på det akuta läget och som förordar drastiska insatser och behov av ökade prioriteringar för att bevara biologisk mångfald på alla nivåer i samhället. EU förbereder stärkta bindande regleringar för skyddet av biologisk mångfald och frågan kring det akuta läget för världens natur kommer under hösten 2020 att särskilt behandlas vid en stor global FN-konferens i Kina.

Sett ur detta perspektiv är Skogsstyrelsen hantering av artskyddet mycket allvarligt eftersom det svenska skogslandskapet utgör en viktig del av norra Europas skogar och därmed även en viktig del av den natur som omfattas av EU-gemenskapen.

Ärendets komplexitet - prövning, ansvar och tillsyn

Frågan kring den planerade avverkningen är ur ett juridiskt perspektiv komplex. Detta då de planerade skogsbruksåtgärderna berör ett område med förekomst av

fridlysta och strikt skyddade arter (miljöbalkens MB 8 kap och den till balken kopplade artskyddsförordningen).

Av artskyddsförordningen 4§ framgår att alla fåglar liksom vissa utpekade andra djur omfattas av miljöbalkens och artskyddsförordningens skydd. Enligt svensk praxis tillämpas det svenska skyddet av fåglar främst på arter som är rödlistade, saknar gynnsam bevarandestatus eller är minskande. Vid Skällsjöskogen utgörs de arter som omfattas av denna praxis enligt artskyddsförordningen 4§ av åkergroda (EU/AF), tjäder (EU/AF/T), spillkråka (EU/AF/RL), duvhök (AF/RL), nötkråka (AF/RL/T), mindre korsnäbb (AF), sparvuggla (EU/AF), talltita (AF), trana (EU/AF) och gröngöling (AF/EU/RL). Det har även vid en inventering ca 500 meter norr ut noterats förekomst av fem olika skyddade fladdermössarter vilka borde kunna förekomma i Skällsjöskogen och också är skyddade enligt artskyddsförordningen 4§.

Det strikta skyddet enligt artskyddsförordningen 4§ innebär att arterna fortplantningsområden och viloplats är skyddade. Skyddet innebär även att det är förbjudet att döda djuren, störa dem (särskilt under häckning) eller förstöra djurens ägg. Jakt och fiske regleras i annan lagstiftning. Förekomst av arter som omfattas av skyddet enligt artskyddsförordningen 4§ innebär rent juridisk att det råder ”artskydd” i området. Skall åtgärder genomföras som står i strid med detta artskydd krävs en särskild dispens enligt lagstiftningens krav. Vid en dispensprövning skall var art prövas för sig.

Artskyddet enligt artskyddsförordningen grundas dels i svenska nationella fridlysningsbestämmelser och dels i bestämmelser enligt EU-gemenskapens rättsordning (Art -och habitatdirektivet och Fågeldirektivet). Tillämpningen av artskyddsförordningen regleras därför även av EU-direktiven, av uttalande/meddelanden från EU-kommissionen och domar i EU domstolen.

Tillsynsmyndighet för artskyddsförordningen och för dispensprövning är länsstyrelsen (Miljötillsynsförordningen). Länsstyrelsen är i sin myndighetsutövning underställd regeringen och riksdagen och praxis enligt svenska domstolar.

Länsstyrelsen skall liksom andra svenska myndigheter dessutom följa EU gemenskapens rättsordning och domslut i EU-domstolen. Lagstiftningen kring det svenska och det EU-gemensamma artskyddet finns tydligt reglerat i Art- och habitatdirektivet, Fågeldirektivet och i artskyddsförordningen. Dessutom finns handbok från Naturvårdsverket, vägledningar från EU-kommissionen, och praxis från domar i EU-domstolen.

Ansvar för tillsyn av artskyddsförordningen och förordningens artskydd är tydligt utpekad i den svenska miljötillsynsförordningen. Den komplexiteten och de ottydligheterna som finns framträder först vid den svenska tillämpningen av artskyddsförordningen och vid myndighetsutövning och tillsyn. Särskilt gäller detta i samband med skogsbruksåtgärder som berör områden där det förekommer enligt artskyddsförordningen skyddade arter.

Svenska myndigheter har i samband med sådana åtgärder upprättat ett förfaringsätt som innebär att det finns två myndigheter som skall ha delat ansvar. Förutom länsstyrelsen, som har huvudansvaret för artskyddsförordningen, har även Skogsstyrelsen getts ett informellt ansvar. Skogsstyrelsens ansvar har med tiden övergått i ett huvudansvar för artskyddet i samband med att skogsbruksåtgärder som berör områden med förekomst av enligt artskyddsförordningen skyddade arter. Så har skett i det nu aktuella fallet vid Skällsjöskogen där Skogsstyrelsen meddelat ett förbud för viss avverkning med anledning av förekomst av sparvuggla. En art vars fortplantningsområden och viloplats är skyddade enligt artskyddsförordningen. Det är även förbjudet att döda, förstöra ägg och störa arten, särskilt under häckningsperioden. Skogsstyrelsen, vilken inte formellt kan tillämpa eller utöva tillsyn enligt artskyddsförordningen kan endast grunda sitt beslut på skogsvårdslagen och den koppling som avverkningsanmälan har till miljöbalkens samrådsparagraf (MB 12:6). Trots detta gör man i sitt beslut en bedömning om avverkningen är förbjuden eller ej i enlighet med artskyddsförordningen.

Skogsstyrelsen skriver i beslutet: ”Skogsstyrelsen bedömer att avverkning enligt anmälan som kom in 8 oktober 2019 är förbjuden enligt 4 § artskyddsförordningen eftersom den aktuella fågelartens häckning skulle kunna störas eller spolieras av

åtgärden.” Man skriver också att ”Skogsstyrelsen bedömer dock att den planerade åtgärden kan genomföras utan att det strider mot artskyddsförordningens bestämmelser om åtgärden utförs under den tid på året då arten inte häckar.” Det framkommer även av beslutet: ”För att få vidta en åtgärd som är förbjuden enligt artskyddsförordningen krävs dispens av länsstyrelsen.”. När det gäller hur avverkningen påverkar övriga arter som förekommer och omfattas av artskyddet enligt 8 kap 1-4 §§ MB så framkommer ingenting i Skogsstyrelsens beslut. Man kan dock utgå ifrån att Skogsstyrelsen fattat ett beslut att dessa arters skydd ej berörs av avverkning och att detta underförstått ingår i Skogsstyrelsens beslut. Det finns dessutom en tjänsteanteckning från Skogsstyrelsen från 2019-11-22 där femton skyddade och förekommande arter i området går igenom och bedöms. Av dessa bedömer Skogsstyrelsen att ”artskyddsförordningen aktualiseras” endast i ett fall, vilket gäller sparvuggla.

Frågan kring Skogsstyrelsens rätt att agera i samband med förekomster av fridlysta arter som berörs av skogsbruksåtgärder har behandlats i Svea hovrätt (MÖD:s dom av 2018-04-18 Mål nr M 10009-17) som i sitt avgörande skriver:

”När det gäller frågor om artskydd enligt 8 kap. 1–4 §§ miljöbalken har, som mark- och miljödomstolen framhållit, länsstyrelsen det primära tillsynsansvaret. Det är dock tydligt att även Skogsstyrelsen, inom ramen för sitt tillsynsuppdrag, måste bevaka sådana frågor och då också beakta artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser. Att det endast är länsstyrelsen som är behörig besluta om dispens från fridlysningsbestämmelserna kan då inte föranleda slutsatsen att Skogsstyrelsen skulle vara förhindrad att besluta om förbud mot t.ex. avverkning i en situation där det med hänsyn till artskyddsregleringen bedöms motiverat. Ett beslut om avverkningsförbud som grundas på bedömningen att ett tillstånd till den sökta åtgärden förutsätter artskyddsdispens innebär inte ett slutgiltigt besked i frågan om avverkning kan tillåtas och därmed inte heller ett slutligt ställningstagande i de proportionalitetsfrågor som kan aktualiseras vid prövningen. Skogsstyrelsens beslut kan nämligen överklagas och vid en domstolsprövning torde även frågan om det finns förutsättningar för dispens kunna behandlas, om ansökan om dispens görs hos

domstolen (se 21 kap. 3 § miljöbalken). Det finns även möjlighet att ansöka om dispens hos länsstyrelsen.”

Av den citerade domen i Svea hovrätt framgår att Skogsstyrelsen har ett ansvar för att beakta artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser och att göra bedömningar kring skogsbruksåtgärders påverkan på arter och på miljön i samband med exempelvis avverkningsanmälningar. Domstolen lyfter dock tydligt fram att när det gäller frågor om artskydd för arter omfattade av 8 kap. 1–4 §§ miljöbalken så ”har länsstyrelsen det primära tillsynsansvaret”. Skogsstyrelsen har därmed ett sekundärt ansvar enligt vad som i övrigt gäller för myndigheten att vid behandling av avverkningsanmälningar beakta de allmänna hänsynsreglerna i 2 kap. miljöbalken. Skogsstyrelsen kan därför inte ersätta eller ta över länsstyrelsens roll och ansvar för tillsyn av artskydd enligt 8 kap. 1–4 §§ miljöbalken.

Både Skogsstyrelsen och länsstyrelsen verkar dock ha gjort tolkningen, utifrån Svea hovrätts dom, att Skogsstyrelsen kan ta över länsstyrelsens ansvar för artskydd för arter omfattade av 8 kap. 1–4 §§ miljöbalken. Detta bekräftas av ett mejl till Naturskyddsföreningen (2020-01-30) från Länsstyrelsen i Västra Götalands artskyddsansvariga handläggare som skriver:

”Svea Hovrätt har klargjort att såväl Skogsstyrelsen som Länsstyrelsen har tillsynsansvar för artskydd i skogen, med stöd av miljötillsynsförordningen. Rimligt är att när en avverkningsanmälan inkommer till Skogsstyrelsen är Skogsstyrelsen tillsynsmyndighet för den påverkan på skyddade arter som avverkningen kan innebära. Sedan några år tillbaka för Länsstyrelsen och Skogsstyrelsen dialog om de ärenden där skyddade arter berörs, i enlighet med gemensamma riktlinjer som togs fram 2016. Länsstyrelsen står inte över Skogsstyrelsen som tillsynsmyndighet för artskyddet. Har Skogsstyrelsen fattat ett beslut i ett avverkningsärende kan Länsstyrelsen inte gå in och undanröja detta. Har ni synpunkter på eller ny information om något av Skogsstyrelsens ärenden eller beslut är det till Skogsstyrelsen ni bör vända er (ni har även möjlighet att överklaga Skogsstyrelsens beslut). Detta är en ordning vi gärna ser verkställs framöver.”

Av såväl Skogsstyrelsens beslut som av länsstyrelsens mejl (se ovan) kan man få uppfattningen att Skogsstyrelsen har jurisdiktion eller rättsbefogenhet att tillämpa artskyddsförordningen och att man även vid sitt beslut har gjort detta. Ett sådant agerande står dock i strid med miljötillsynsförordningen vilken pekar ut länsstyrelsen som ensam tillsynsmyndighet för artskyddsförordningen. Man kan även tolka det som att Skogsstyrelsen har agerat i ett gränsland mellan den formella lagstiftning man som myndighet har rätt att luta sig emot och artskyddsförordningen.

Detta agerande och denna otydlighet är inte acceptabel ur en rättssäkerhetsaspekt. Av ett beslut måste tydligt framgå vilken lagstiftning det är grundat på. Detta är viktigt för att man skall förstå beslutet och kunna veta vilken överprövningsmyndighet som är berörd vid eventuellt överklagande. I det aktuella beslutet har Skogsstyrelsen i beslutet angett Förvaltningsdomstolen som överprövande myndighet vilket tyder på att Skogsstyrelsen anser att beslutet är taget med skogsvårdslagen som grund.

Samtidigt har Skogsstyrelsen tillämpat miljöbalkens samrådsparagraf 12 kap 6§ och gjort bedömningar som berör artskyddsbestämmelserna MB 8 kap 1-4§§. Detta gör att beslutet även kan och enligt föreningarnas mening bör överprövas enligt miljöbalkens bestämmelser. För beslut enligt miljöbalken är Mark- och miljödomstolen överprövande myndighet.

EU-domstolens dom

Den dom som EU-domen (C:2021:166 i de förenade målen C473-19 och C474-19) meddelande i mars 2021 visar att Sveriges tillämpning av EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv skett på ett felaktigt sätt. Något som föreningarna tidigare framfört till domstolen och som utgör en viktig grund för överklagandet. Domen visar att den i detta ärende berörda myndigheten har agerat felaktigt gentemot såväl EU-rätten som gentemot artskyddsförordningen. Detta räcker som grund för att Skogsstyrelsens beslut skall upphävas.

Under p. 46 – 78 utvecklar EU-domstolen i domen ett flertal frågor vilka har direkt bäring i det av föreningen överklagade beslutet. Man kan av domstolens

resonemang läsa ut en skarp kritik mot ansvariga myndigheters hantering av de båda naturvårdsdirektiven och EU-lagstiftningen.

EU-domstolen redovisar kritik mot brister i kunskapsunderlag och avsaknaden av tillräckliga skyddsåtgärder. Av EU-domen framgår bl.a att skyddade arters bevarandestatus eller påverkan på denna inte har någon betydelse vid bedömning av om artskyddet är aktualiserat. Detta går tvärtemot det den svenska praxis som Skogsstyrelsen i det aktuella ärendet har grundat sina ställningstagande och beslut på.

Skyddet upphör inte heller att gälla för arter som uppnått gynnsam bevarandestatus och innebär skydd även för enstaka individer. Skyddet för fåglar gäller dessutom för alla vilda fåglar. När det gäller skyddet för ett livsområdes kontinuerliga ekologiska funktionalitet så aktualiseras detta skydd även om åtgärderna inte riskerar försämra den berörda artens bevarandestatus.

Av EU-domstolens dom framgår även att EU:s fågeldirektiv och art- och habitatdirektiv skall ses som ett gemensamt regelverk. EU-domstolen utgår visserligen i svaren på fråga 2 från art- och habitatdirektivets regler då Sverige i artskyddsförordningen låtit detta direktivs ordalydelse omfatta även fåglar. Av EU domstolens dom framgår dock att dessa regler är allmängiltiga för de båda direktiven och omfattar då även fåglar eftersom man i domen nämner de i de aktuella fallen förekommande fågelarterna tjäder, bivråk och duvhök (p.69).

Även andra tidigare EU-domar visar på att art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet skall tolkas på samma sätt, så som i Bialowiezadomen (C-441/17).

Även i EU-domen kring finsk vårjakt på ejder (C 217/19) tas frågan kring likheter i fågeldirektivet och habitatdirektivet upp och hur de skall tolkas tillsammans (p.84).

Att EU-domstolen i de förenade målen C473-19 och C474-19 (C:2021:166) inte heller tar upp de delar i EU:s generaladvokats yttrande, som pekar på en uppdelning

av fågeldirektivet och art- och habitatdirektivets regler, visar på att domstolen inte håller med generaladvokaten.

Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen vill peka på att det av EU-domstolens dom (de förenade målen C473-19 och C474-19.p.32) framkommer att: ”Enligt fast rättspraxis ska vid tolkningen av en unionsbestämmelse inte bara bestämmelsens lydelse beaktas, utan också sammanhanget och de mål som eftersträvas med de föreskrifter som bestämmelsen ingår i (dom av den 2 juli 2020, Magistrat der Stadt Wien (Europeisk hamster), C-477/19, EU:C:2020:517, punkt 23 och där angiven rättspraxis).”.

EU-domstolen tar även i sin dom upp vikten av en hög skyddsnivå och att försiktighetsprincipen är styrande vid miljöprövningar (p.38). Något föreningarna anser är viktigt att Mark- och miljööverdomstolen beaktar.

Att EU-domstolens förhandandsavgörande i dessa mål meddelats efter de överklagade besluten, innebär inte att domstolen kan bortse från dem. Ur svensk synvinkel rör det sig om ett tolkningsbesked snarare än ny praxis. EU-domstolens förhandsavgöranden är att betrakta som ”ett abstrakt besked om rättsläget” (se Hettne & Eriksson, EU-rättslig metod, 2011 sid 53) och ska därför i tillämpas omedelbart även i pågående mål. Det är också därför flera domstolar valt att vilandeförklara mål i avvaktan på förhandsavgörandet.

Det finns i detta EU-domstolsärende ett yttrande från EU:s generaladvokat JK. Föreningen vill påpeka att detta yttrande inte är relevant när det gäller tolkningen av EU-domen. Generaladvokatens yttrande har inte prejudikatverkan och skall ses som ovidkommande vid mark- och miljödomstolens bedömning av EU-domstolens dom. Det är enbart de delar av generaladvokatens förslag till beslut som EU-domstolen i sin dom tagit upp som är relevanta. I de delar som inte nämns ligger närmare till hands att EU-domstolen inte höll med generaladvokaten.

Skogsstyrelsen eller den egna utredning som man hänvisar till har för flertal av de berörda arterna inte kunnat visa att de planerade åtgärderna inte har en sådan

påverkan på arterna eller deras livsmiljö att åtgärderna inte står i strid med bestämmelserna i 4 § artskyddsförordningen och EU-rätten. Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen anser att underlaget visar på att artskyddet berörs på ett sådant sätt att prövningar enligt artskyddsförordningen måste ske.

De artvisa vägledningarna

Skogsstyrelsen har för sina bedömningar utgått från särskilda artvisa vägledningarna. Dessa vägledningarna har artdatabanken tagit fram på uppdrag och i samråd med Skogsstyrelsen. Vägledningarna är inte slutliga utan de avses ändras utifrån nya kunskaper och erfarenheter. Det bör betonas att vägledningarna inte är några dokument för hur artskyddslagstiftningen skall tolkas för enskilda skyddade arter. De är utformade som vägledningarna för hänsyn i samband med skogsbruksåtgärder. I de enskilda fallen måste man vid bedömningar enligt artskyddslagstiftningen göra bedömningar utifrån förutsättningar i de enskilda fallen. Man måste även använda försiktighetsprincipen och göra kumulativa bedömningar av övrig påverkan på arterna. Detta ryms inte inom vägledningarna. Det bör även nämnas att föreningar som Birdlife och Naturskyddsföreningen har framfört omfattande kritik mot flera av vägledningarnas utformning då man menat att vägledningarna rekommenderar alltför låg hänsyn till många arter.

Kumulativa effekter och försiktighetsprincipen

Skogsstyrelsen har inte tagit hänsyn till kumulativa effekter i landskapet som kan uppstå genom övrigt skogsbruk och planerade framtida exploateringar.

Naturskyddsföreningen i Härryda och Skydda Skogen anser att Skogsstyrelsen i enlighet med kraven i EU-rätten och EU:s naturvårdsdirektiv är skyldiga att göra sådana bedömningar när skogsbruksåtgärder berör EU-rättsliga värden. Detta framgår bland annat av EU-domen C:2021:166 (de förenade målen C-473/19 och C-474/19). I samband med dessa bedömningar skall även försiktighetsprincipen användas. Särskilt gäller detta i det nu aktuella avverkningsärendet där det planeras en omfattande kommunal byggnation, dragning av ny järnväg och kraftledning. Flera skogsbruksåtgärder finns även planerade.

Bedömningar av påverkan på arter

Skogsstyrelsen har i sitt yttrande (aktbil.36) kompletterat med ett flertal nya synpunkter kring de vid skogsområdet förekommande skyddade arterna.

Föreningarna önskar hänvisa till sina tidigare yttranden där förutsättningarna för arterna har beskrivits och hur skogsavverkningen skulle kunna påverka dessa arter. I stort delar vi inte Skogsstyrelsens bedömningar. Vi önskar besvara några av Skogsstyrelsens nya redogörelser och till domstolen även lyfta fram några nya aspekter och nytillkommen forskning. I övrigt kvarstår våra tidigare bedömningar angående de skyddade arter som noterats.

Sparvuggla

När det gäller förekomsten av sparvuggla framför Skogsstyrelsen nya uppgifter angående placeringen av de två sparvuggleholkar som finns inom området. Man skriver:

”Skogsstyrelsen vill dock förtydliga att fortplantningsområdet, två fågelholkar för sparvuggla, är belägna inom förbudsområde 1 enligt det överklagade beslutet. Det medför att boplatserna kommer att finnas kvar även efter avverkning.”

Naturskyddsföreningen i Härryda och Skydda Skogen är mycket förvånade över detta påstående vilket är felaktigt. Sparvuggleholkarna är placerade på äldre granar i en sluttning ned mot Korsmossen. Skogsstyrelsens förbudsområde 1 sträcker sig inte upp i sluttningen utan berör endast en smal kantzon intill Korsmossen.

Området med sparvuggleholkarna ligger inom det område som avses avverkas. Skogsstyrelsens argumentation på den punkten faller därför. Föreningarna anser att de försiktighetsåtgärderna enligt det överklagade beslutet inte är tillräckliga för att områdets kontinuerliga ekologiska funktion ska bibehållas för sparvugglans livsmiljö under. Åtgärderna är därmed förbjudna enligt artskyddsförordningen.

Tjäder

Skogsstyrelsen menar att den närmaste spelplatsen ligger 570 meter från den skog som planeras att avverkas. Därmed kan skogen kalavverkas och det behövs enligt Skogsstyrelsen ingen särskild hänsyn till tjäderförekomsten. Grunden för Skogsstyrelsens bedömning är den artvisa vägledning som Skogsstyrelsen tagit

fram där det finns ett riktvärde med krav på särskilda åtgärder inom 500 meter från en spelplats. Skogsstyrelsen har i övrigt inte gjort några utvärderingar av tjäderns förutsättningar och behov i det aktuella området, vilket är en stor brist i utredningsarbetet.

Enligt de inventeringar som föreningarna genomfört i området öster om spelplatsen så har skogen som planeras att avverkas och skogsområdet kring denna en stor betydelse för tjäder. Ett stort antal tjädrar och spillning efter tjäder har noterats i området. Området har även förekomst av tjäderhonor med kycklingar och tjänar som uppväxtområde för tjäder. En hona med en kull tjäderungar noterades i juni i år strax norr om avverkningsområdet. Den skog som är aktuell att avverkas i detta aktuella fall utgörs av högstammig barrskog intill en våtmark med god underväxt av beskuggat blåbärsris. Detta är en typisk uppväxtmiljö för tjäder kycklingar som behöver proteinrika fjärilslarver, vilka lever på beskuggat blåbärsris. Det förekommer inte särskilt många sådana skogar i detta område och det är mycket viktigt att dessa finns kvar i tillräcklig mängd.

Tjäderspelplatsen bedöms utgöra spelplats för mellan 5-9 spelande tuppar. Flera tuppar har noterats och eventuellt finns en mindre spelplats här. Tjäderhonor med och utan ungar har noterats. Avverkas den gamla skogen försvinner en viktig tjädermiljö med goda förutsättningar som uppväxtområde för tjäderkycklingar. Ett område fungerar som viktig kontaktlänk i landskapet för tjäder mellan spelplatsen och övriga områden. Sammantaget så bedömer föreningarna att detta område utgör ett av de mest tjädertäta områdena i regionen. Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen betonar att det är tjäderns hela fortplantningsområde som är skyddat enligt artskyddsförordningen. I detta ingår även uppfödningområden för tjäderkycklingar. Se Mark- och miljööverdomstolens dom (MÖD Mål nr M 10104-17, 2018-12-20) där domstolen slår fast att även miljöer för uppfödning av tjäderkycklingar är skyddade. Domstolen skriver i domen

”Mark- och miljööverdomstolen bedömer att områden som initialt krävs för uppfödning av kycklingar omfattas av fortplantningsområde för tjäder. Sådana områden utgörs av s.k. kycklingbiotoper, dvs. lämpliga biotoper för tjäderhönans uppfödning av kycklingar.”

Den avverkningsanmälda skogen utgör en typisk miljö vilken erbjuder goda förutsättningar för uppväxt av tjäderkycklingar. I detta område observerades en tjäderhona med kycklingar även i år (2021-06-09) vid den sydväst om liggande Korsmossen. Det råder ingen tvekan om att det inom och i anslutning till berört skogsområde förekommer uppväxtområden för tjäderungar. När det gäller den gräns på 500 meter som Skogsstyrelsen anger för särskild hänsyn till tjäderspelplatser så är det givetvis en ungefärlig uppskattad gräns. Om det är 500 eller som i detta fall 570 meter får inte uppfattas som avgörande utan det är skogsbruksåtgärderna påverkan på tjädern och de spelande tupparna som är avgörande. En gräns som inte kan ses strikt på metern utan bör givetvis bedömas från fall till. Här kommer även försiktighetsprincipen in. Själva fortplantningsområdet är dessutom större än spelplatsen eftersom denna även rymmer uppväxtområden för tjäderkycklingar.

Föreningarnas uppfattning är att uppväxtområdena ofta ligger ganska långt från spelplatsens centrum då hönorna efter parningen sprids ut i landskapet.

Sammantaget uppfattas det berörda området som ligger utanför Skogsstyrelsens 500-metersgräns som mycket viktigt för de spelande tjädrarna, för parning, ruvning av ägg och uppfödning av kycklingar. Möjligtvis finns även en mindre spelplats för tjäder vid Korsmossen.

Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen bedömer sammantaget att de planerade skogsbruksåtgärder berör tjädern i så hög grad att åtgärderna är förbjudna enligt artskyddsförordningen.

Talltita

Angående talltita skriver Skogsstyrelsen i sin inläga

”I avsaknaden av uppgifter om häckande eller revirhävdande talltita inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området menar Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningens med anledning av talltita.”

Talltita har dock noterats i skogen och den har dessutom noterats i närområdet vid ett flertal tillfällen enligt Göteborgs Ornitologiska förenings inventering

(Fågelinventering av Yxsjöområdet 2020). Talltita har revir på 10-20 hektar och den aktuella skogen kan ingå i dess revir. Talltitan föredrar större sammanhängande barrskogar med liknande karaktär som den aktuella skogen. Den gynnas av en flerskiktad struktur med riklig underväxt av mindre granar, björk och andra lövträd och buskar. Tillgång på murknande högstubbar är särskilt viktig, eftersom talltitan helst själv hackar ut sitt bohål.

Inom det planerade avverkningsområdet förekommer sådan flerskiktad skog.

Fladdermusarter och ny forskning

Skogsstyrelsen anser i sin inlaga att det inom det planerade avverkningsområdet inte förekommer några viktiga miljöer för de fem olika fladdermusarter som noterats vid inventeringar i närområdet. Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen anser dock att skogen i det aktuella området innehåller en struktur med olikåldriga löv- och barrträd, flerskiktig och luckighet som är gynnsam för fladdermöss. Det är något som gynnar insektsproduktion och dessutom förekommer både större hackspett och spillkråka vilka är viktiga för att skapa de trädhål som fladdermöss använder för fortplantning, vila och övervintring. Exempelvis är den i området rikligt förekommande spillkråkan en nyckelart för just olika fladdermusarter genom de stora bohål som den skapar. Skogsstyrelsen menar att det saknas uppgifter om känd koloni, övervintring eller viloplatser för fladdermöss inom eller i anslutning till området. Utifrån detta görs bedömningen att skogsbruksåtgärderna inte är förbjudna enligt artskyddsförordningen.

Föreningarna vill peka på att det saknas undersökningar av fladdermusarternas förekomster i området och vi vet inte hur de förekommer på platsen. De undersökningar som gjort visar enbart att de förekommer. Däremot visar ny forskning att skogsområdet skulle kunna utgöra ett övervintringsområde och viloplatser för fladdermusarter (Blomberg, m.fl. Winter activity of boreal bats. Mammalian Biology. 21 oktober 2020). Enligt denna forskning så övervintrar en stor del av fladdermössen i skogen genom att krypa ned i marken i håligheter, mellan stenblock och i sprickor. De kan även själva gräva ned sig. Detta är nya upptäckter då man tidigare trott att övervintring sker i grottor, gruvor, gamla hus

och liknande. Det berörda avverkningsområdet skulle, utifrån denna nya kunskap om fladdermössens övervintring i skogsmark, mycket väl kunna utgöra övervintringsområden för fladdermöss. Denna typ av övervintringsområden för fladdermöss är skyddade enligt artskyddsförordningen och EUlagstiftningen. Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen vill påpeka att förekommande nordlig fladdermus, *Eptesicus nilssonii*, är en sedan april 2020 nationellt rödlistad art.

Orsaken är att nordlig fladdermus under den senaste trettioårsperioden har minskat med 59 % (Dramatic decline of northern bat *Eptesicus nilssonii* in Sweden over 30 years. Rydell m.fl. The Royal Society feb 2020). Skogsbruket skulle kunna vara en delförklaring till minskningen. Nordlig fladdermus som förekommer i området vid St. Ristjärn och är en sådan art som kan övervintra i marken i skogsmark (Blomberg. m.fl. Winter activity of boreal bats. Mammalian Biology. 21 oktober 2020). Det finns partier med branter och mossiga blockiga miljöer som skulle kunna fungera som övervintringsplatser för fladdermöss.

Föreningarna gör bedömningen att man inte kan utesluta att skogsbruksåtgärderna med hänsyn till fladdermusförekomsten är förbjudna enligt artskyddsförordningen.

Åkergroda

Skogsstyrelsen framför i sin inlägga ett flertal nya bedömningar kring åkergrodan och dess förekomst. Några undersökningar har inte gjorts i området men Skogsstyrelsen menar exempelvis att åkergrodan kräver minst 50-70 cm markdjup i Göteborgsområdet för att kunna övervintra utan risk för tjäle i marken. Man refererar till Svenskt Trä som angett minimimått för byggnationer av hus.

Föreningarna vill dock peka på att förutsättningarna när det gäller tjälens djup i skog troligen skiljer sig väsentligt från dessa siffror. I en skog så skyddar trädens kronskikt och buskskikt från vinterns kyla. Om marken har ett tjockt mosskikt så isolerar detta ytterligare. Finns därunder ett tjockt humusskikt ger detta ytterligare isolering mot kyla. Markens struktur och fuktighet påverkar också. För att göra bedömningar av frostfria djup krävs undersökningar i fält på olika typer av skogar. I avsaknad av sådana undersökningar bör försiktighetsprincipen tillämpas. Det kan

också läggas till att när en avverkning sker och skogen försvinner så exponeras marken för vinterns kyla vilket leder till djupare gående tjäle. Även grundvattnet stiger på ett kalhygge. Detta bidrar till ökad tjäle och innebär en stark försämring för möjligheten att övervintra i marken för åkergrodorna. Förhållanden som är aktuella för den i det överklagade ärendet aktuella skogen. Genomförs avverkningen enligt Skogsstyrelsens beslut försvinner sådana miljöer för övervintring och åtgärden torde då vara förbjuden enligt artskyddsförordningen. Skogsstyrelsen hävdar i sitt yttrande att själva lekvattnet där grodorna lägger sin rom är åkergrodans fortplantningsområde. Föreningarna anser dock att även närområdet runt lekplatsen bör räknas som fortplantningsområde. Detta eftersom, enligt EU-kommissionen, även omgivningar runt födselplatsen som behövs för ungarnas uppväxt skall räknas in i fortplantningsområdet.

Även åkergrodans viloplats är skyddade enligt lagstiftningen. Naturvårdsverket bedömer att ett område runt lekplatsen mellan 50-100 hektar utgör det hemområde där grodan uppehåller sig och övervintrar.

Skogsstyrelsen skriver också att åkergroda är en allmän art. Man hänvisar dock inte till några lokala eller regionala undersökningar utan påståendet bygger på nationella uppskattningar. Exempelvis så har artdatabanken (SLU) 2019 angett att det i genomsnitt förekommer 660 vuxna åkergrodor per kvadratkilometer (Arter och naturtyper i habitatdirektivet 2019). Man skriver dock att underlaget för bedömningarna ”är bristfälligt” då det saknas systematiska undersökningar av åkergrodornas förekomst. Det handlar därför om uppskattningar och expertbedömningar. Det finns dock några undersökningar gjorda i Göteborgsområdet som tyder på att åkergrodan inte har så höga tätheter som artdatabanken anger.

I en systematisk undersökning av groddjurs förekomst i småvatten i Västra Götalands län undersöktes 460 småvatten (Länsstyrelsen i Västra Götaland Rapport 2009:3). Totalt noterades åkergroda i enbart 14% av de undersökta småvattnen. Vanlig groda var vanligare och förekom i 29% av de undersökta småvattnen. I en annan undersökning i Göteborgs kommun undersöktes 441 småvatten (Park- och

naturförvaltningen Rapport 2011:1). I 25% av 11 dessa noterades åkergroda. Vanlig groda förekom i 33% av de undersökta vattnen. I vissa delar som i det stora skogsområdet Vättlefjäll nordost om Göteborg noterades nästan inga förekomster av åkergroda. Ingen av dessa både undersökningar visar dock på någon frekvens eller täthet av åkergrodans population. Det gör däremot en groddjursinventering som gjorts av Trafikverket år 2015 (Trafikverket PM Naturinventering 2015-06-30). I samband med utredningen för Götalandsbanan har en kilometerbred korridor av landskapet inventerats från Mölnlycke och vidare österut. Ett inventeringsområde som passerar strax norr om det nu aktuella avverkningsområdet. Resultatet av denna inventering skulle kunna användas som en grund för en bedömning av den lokala och regionala bevarandestatusen för åkergroda i Yxsjöområdet. Resultatet visar att inom det inventerade området som sträcker sig från Mölnlycke till Landvetter så noterades totalt åtta lekområden för åkergroda.

Antalet lekande vuxna individer i hela inventeringsområdet uppskattades till mellan 25-90 stycken. Undersökningen skedde inom en skogsyta på ca 5 km². Detta innebär en täthet på endast 5 – 18 lekande åkergrödor/km². Jämfört med ArtDatabankens uppskattning på en nationell förekomst på mellan 660 vuxna individer/km² är denna siffra mycket låg.

Givetvis har man i inventeringen inte noterat alla förekommande vuxna åkergrödor men inventeringen visade dock att antalet vuxna lekande individer vid varje lekområde var lågt. Detta gäller inte enbart på sträckan Mölnlycke till Landvetter utan längs hela den 25 kilometer långa inventeringssträckan från Mölnlycke till Bollebygd. Inga lekområden med större förekomster av lekande åkergroda hittades på hela denna sträcka. Man kan av denna inventering dra slutsatser att den nationella bedömningen (artdatabanken 2019) av antalet vuxna åkergrödor per kvadratkilometer kan vara för hög. Det verkar även som att vid de platser åkergrodan leker så sker leken med ett fåtal individer. Dödande av enskilda grodindivider skulle då kunna utgöra en risk som innebär att vissa lekområden där inte så många grodor leker kan slås ut.

Detta måste ur ett artskyddsperspektiv beaktas vid bedömning av olika verksamheters risk för dödande av enskilda grodindivider. Skogsstyrelsen anger inga referenser angående de bedömningar man gör av påverkan på åkergroda. Däremot bifogar man som stöd för sina bedömningar en mejldialog som man haft med HT biolog på Artdatabanken vid SLU. HT har fått ett antal frågor som han i ett mejl svarar kortfattat på och utan att ange referenser. Svaren kan knappast ses som ett utlåtande från Artdatabanken kring vad som gäller för åkergrodans ekologi och hur den påverkas av den nu aktuella avverkningen eller av skogsbruk generellt.

Föreningarna anser att denna typ av mejlförfrågningar från myndigheterna till olika experter utan att förutsättningar och befintligt underlag för det enskilda fallet redovisas eller tas upp inte kan anses som ett relevant underlag. Risken är stor ”att som man frågar får man svar”.

Ska forskningsinstitutioner eller experter uttala sig vid rättsliga prövningar bör detta ske genom en särskild bedömning med referenser. De mejlsvår som i detta fall nu tillförts ärendet skapar mer frågor än de ger svar.

Exempelvis ”- Åkergrodan trivs inte så bra i granplanteringar, men verkar trivas bättre i t ex blandskog.”, Åkergrodan ”-är inte jättespecifika i sina habitatkrav, och de flesta naturmiljöer fungerar hyfsat”, ”- den är känsligare för habitatförluster än att enskilda individer dör”, ”-Svårt att veta” var åkergrodan övervintrar. ”-Vet inte” om det finns information hur en avverkning av en skog påverkar åkergrodan.

Det bör tilläggas att HT inte är någon expert på groddjur. Han har bland annat forskat på vildsvin och rymdanvändning av djur. Han har visserligen arbetat med rödlistan och EU-rapportering av däggdjur men det betonas på ArtDatabankens hemsida att han ej arbetat med fladdermöss, reptiler och groddjur.

Pågår minskningar av åkergroda i Sverige?

Frågan bör ställas om det pågår populationsminskningar av åkergrodor i Sverige. Minskningar av groddjur pågår i andra delar av världen och åkergrodan är en art

som har minskat starkt i övriga Europa. Bland annat förekommer en svampsjukdom, Chytridsvamp och en infektion orsakad av ranavirus som hotar groddjuren (Fauna & Flora 4/2008).

Ranaviruset har ännu inte påvisats i Sverige men år 2010 påvisades förekomst av Chytridsvamp hos svenska grodor (SVA 2019). Forskning visar också att groddjur är känsliga för kemikalier som påverkar hormonsystemet (BioDiverse 4/2016). Även skogsbruket skulle kunna påverka åkergrodan negativt genom kalavverkningar, markberedning, barrskogsplantering, gödsling, dikningar m.m.

ArtDatabanken har på sin hemsida angett att man inte känner till några tecken på populationsminskningar i Sverige av åkergroda men att arten ”Kräver ökad uppmärksamhet eftersom situationen på kontinenten är dålig”. ArtDatabanken anger även att underlaget för bedömningarna av åkergrodaförekomsten i Sverige ”är bristfälligt” (Arter och naturtyper i habitatdirektivet 2019). Föreningarna anser att osäkerheten kring åkergrodans förekomst måste beaktas i samband med miljöprövningar och vid tillämpningen av artskyddsförordningen och EU direktiven.

Sammanfattning

De planerade åtgärderna innebär så stor påverkan att de för ett flertal skyddade arter står i strid med artskyddsförordningen och EU-rätten. Åtgärderna måste därför prövas i enlighet med artskyddets krav.

Härryda kommun har bestritt bifall till överklagandet

Klaganden har i huvudsak anfört att Skogsstyrelsens beslut står i strid mot artskyddsförordningen (2007:845).

Enligt Härryda kommuns skogsbruksplan är det nu aktuella området om ca 6 ha planerat att föryngringsavverkas år 2021. I anledning av att flertalet träd har angripits av granbarkborre har Härryda kommun i egenskap av markägare genom anmälan till Skogsstyrelsen tidigarelagt föryngringsavverkningen. Det är Skogsstyrelsen beslut föranledd av denna anmälan som nu är föremål för prövning.

Behörig myndighet

Härryda kommun vill hänvisa till "Gemensamma riktlinjer för handläggning av artskyddsärenden i skogsbruket av den 21 juni 2016, Version 1.1 2016-07-05", s. 11.

"Artskyddet - ett gemensamt ansvar. När det gäller hur artskyddet tillgodoses vid skogsbruksåtgärder finns ett gemensamt ansvar för Skogsstyrelsen och länsstyrelsen och ingen av myndigheterna bör anse sig ha tolkningsföreträde före den andra. Det betyder att Skogsstyrelsen och berörd länsstyrelse ska vara överens om och i vilken utsträckning en skogsbruksåtgärd kan vara förbjuden enligt artskyddsförordningen. Det måste inte ske i varje enskilt ärende, utan kan göras förebyggande i dialog mellan myndigheterna om t.ex. regionalt viktiga arter eller områden. I handläggningen ska länsstyrelsen och Skogsstyrelsen vara överens i bedömningen av om de försiktighetsåtgärder markägare/verksamhetsutövare föreslår är tillräckliga för att inte artskyddsförordningens förbud ska aktualiseras. Utan gemensamt ansvar och en löpande dialog kan den ena myndigheten komma att pröva ett ärende som egentligen ska hanteras av den andra myndigheten, eller begränsa den andra myndighetens handlingsutrymme. Osäkerheten för markägare/verksamhetsutövare om vad som gäller ökar också. Så länge en åtgärds eventuella påverkan på fridlysta arter utreds ska ärendet handläggas av Skogsstyrelsen. Om artskyddsförordningens förbud däremot aktualiseras, om exempelvis tillräcklig anpassning inte är möjlig, är åtgärden endast tillåten om en dispens enligt artskyddsförordningen ges. Länsstyrelsen prövar möjligheterna till dispens efter en ansökan från verksamhetsutövaren."

Härryda kommun vill även hänvisa till Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 18 april 2018, mål nr 10009-17 s. 5.

"När det gäller frågor om artskydd enligt 8 kap. 1-4 §§ miljöbalken har, som mark- och miljödomstolen framhållit, länsstyrelsen det primära tillsynsansvaret. Det är dock tydligt att även Skogsstyrelsen, inom ramen för sitt tillsynsuppdrag, måste bevaka sådana frågor och då också beakta artskyddsförordningens fridlysningsbestämmelser. Att det endast är länsstyrelsen som är behörig besluta om dispens från fridlysningsbestämmelserna kan då inte föranleda slutsatsen att Skogsstyrelsen

skulle vara förhindrad att besluta om förbud mot t.ex. avverkning i en situation där det med hänsyn till artskyddsregleringen bedöms motiverat."

Med hänvisning till ovan har Skogsstyrelsen och länsstyrelsen ett gemensamt ansvar och ingen av myndigheterna bör anse sig ha tolkningsföreträde före den andra, vilket innebär att de båda myndigheterna ska vara överens om och i vilken utsträckning en skogsbruksåtgärd kan vara förbjuden enligt artskyddsförordningen. Vad gäller eventuell dispens enligt artskyddsförordningen är det dock länsstyrelsen som har det primära tillsynsansvaret, detta kan dock inte föranleda slutsatsen att Skogsstyrelsen skulle vara förhindrad att besluta om förbud mot t.ex. avverkning i en situation där det med hänsyn till artskyddsregleringen bedöms motiverat. Vad gäller upplysningen i Skogsstyrelsens beslut om att det krävs dispens av länsstyrelsen för att få vidta en åtgärd som är förbjuden enligt artskyddsförordningen förefaller detta vara en mening som följer alla beslut. I detta ärende har det aldrig varit fråga om en eventuell dispensansökan. Härryda kommun anser att Skogsstyrelsen är behörig myndighet att fatta beslut i detta ärende. Beslutet är fattat tillsammans med artskyddshandläggare hos länsstyrelsen i enlighet med upprättade riktlinjer och domstolspraxis. Skogsstyrelsens beslut ska därför inte upphävas eller återremitteras på denna grund.

Fridlysta arter

Härryda kommun anser att klagandens överklagande i stora delar berör Yxsjöområdet i sin helhet. Yxsjöområdet är ett område om ca 1 270 ha sydost om Mölnlycke. Det nu aktuella området om ca 6 ha ligger öster ut i utkanten av Yxsjöområdet. Härryda kommun vill hänvisa till "Gemensamma riktlinjer för handläggning av artskyddsärenden i skogsbruket av den 21 juni 2016, Version 1.1 2016-07-05", s. 34.

"Mark- och miljööverdomstolen (MÖD i M 2114-15) tydliggör dock att miljöerna som sådana inte skyddas av förbudet i 4 § 4 artskyddsförordningen. Det räcker inte med att konstatera att dessa områden och platser i och för sig är lämpliga utan det krävs att arten regelbundet använder dessa för att åtgärden i fråga inte ska vara tillåten. Det krävs att arten finns eller har funnits i det berörda området och att den med en rimlig sannolikhet kommer att återkolonisera det. Kan inte ett regelbundet

användande fastställas är fortplantningsområdet eller viloplatsen inte skyddad enligt denna bestämmelse. Huruvida en åtgärd kan anses tillåten eller förbjuden enligt 4 § artskyddsförordningen kräver därför en inledande bedömning av den aktuella artens förekomst i området. Enstaka fynd som rapporterats in till Artdatabanken kan vid dessa förhållanden inte tillmätas någon avgörande betydelse vid bedömningen om arten förekommer eller inte."

I det nu aktuella området har Skogsstyrelsen tillsammans med artskydds- handläggare hos länsstyrelsen bedömt de artuppgifter som inkommit från klaganden i förhållande till artskyddsförordningen och funnit att artskyddsförordningen aktualiseras endast för en art, nämligen sparvugglan. Skogsstyrelsen har i fältbesök lokaliserat två holkar som sannolikt nyttjas återkommande av sparvuggla. Holkarna har lokaliserat till område 1 för vilket Skogsstyrelsen har förbjudit Härryda kommun att avverka skydds-zoner mot angränsande våtmark. Holkarna kommer således att finnas kvar även till nästkommande häckningsperioder.

För att inte störa sparvugglan under häckningsperioden har Skogsstyrelsen med stöd av 4 § 2 artskyddsförordningen uppställt ett förbud om att inga skogliga åtgärder får utföras under perioden 15 februari — 30 juni. Härryda kommun anser att Skogsstyrelsen tillsammans med artskyddshandläggare hos länsstyrelsen besitter den kompetens som krävs för att bedöma huruvida bestämmelserna i artskyddsförordningen aktualiseras i förhållande till förekomsten av arter i det nu aktuella området. Skogsstyrelsens beslut ska därför inte upphävas eller återremitteras på denna grund.

Naturreservat

Klaganden nämner i sitt överklagande (s. 2) att länsstyrelsen sedan några år tillbaka arbetar med en utökning av naturreservatet Yxsjön. Det område som nu är i fråga ingår inte i arbetet med en utökning av naturreservatet Yxsjön. Det nu aktuella området är inte och kommer heller inte på sikt att bli områdesskyddat.

Proportionalitetsprincipen

I anledning av vad som anförts i stycket ovan anser Härryda kommun att mark- och miljödomstolen har att beakta proportionalitetsprincipen vid prövningen av det nu aktuella målet. Härryda kommun hänvisar i denna del till Mark- och miljööverdomstolens avgörande den 1 februari 2017, mål nr M 9914-15, s. 17f.

"Utgångspunkten i lagstiftningen är att markägaren har rådighet över sin fastighet. Av 2 kap. 15 § regeringsformen framgår att den enskildes egendom inte är ovillkorligt skyddad utan inskränkningar kan göras för att tillgodose angelägna allmänna intressen. Ett sådant allmänt intresse är miljöskydd. (...) Vid samtliga slag av äganderättsintrång gäller en proportionalitetsprincip som innebär att nödvändigheten av ett intrång i det allmännas intresse måste balanseras mot det men den enskilde lider av intrånget. En fastighetsägare får alltså tåla vissa inskränkningar av rådigheten över sin fastighet för att tillgodose allmänna intressen. När det allmännas intresse kolliderar med ett enskilt intresse måste en proportionalitetsavvägning göras."

Vid en proportionalitetsavvägning anser Härryda kommun att Skogsstyrelsens nu uppställda förbud i beslutet som innebär rådighetsinskränkningar över fastigheten är väl avvägda i förhållande till egendomsskyddet.

Sammanfattning

Med hänvisning till det ovan anförda och vad som tidigare anförts i målet hemställer Härryda kommun att mark- och miljödomstolen avslår klagandens överklagande och fastställer Skogsstyrelsens beslut.

Skogsstyrelsen har bestritt bifall till överklagandet.

Skogsstyrelsen har yttrat sig över EU- domstolens dom av den 4 mars 2021 i de förenade målen C-473/19 och C- 474/19 enligt följande (med poängterande av att det handlar om myndighetens dåvarande tolkning med anledning av det, enligt myndighetens mening, något oklara rättsläge som uppstått).

Fågeldirektivet

Av EU-domstolens dom drar Skogsstyrelsen slutsatsen att det inte är förenligt med fågeldirektivet att tillämpa en nationell praxis som innebär att förbuden i artikel 5 i nämnda direktiv endast skulle vara tillämpliga på särskilt utpekade fågelarter, fågelarter som är hotade på någon nivå eller som har en långsamt vikande populationstrend. Direktivets tillämpningsområde omfattar samtliga fågelarter som naturligt förekommer inom medlemsstaternas europeiska territorium och enligt artikel 2 ska medlemsstaterna, med beaktande även av ekonomiska krav och rekreationsbehov, vidta de åtgärder som är nödvändiga för att bibehålla populationen av samtliga av dessa fågelarter på en nivå som svarar särskilt mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov, eller för att återupprätta populationen av dessa arter till denna nivå. Skogsstyrelsens nuvarande tolkning av EU-domstolens dom är att det inte är möjligt att på förhand utesluta vissa fågelarter från skyddet i fågeldirektivet. Det förefaller inte heller vara möjligt att beträffande fåglar tillämpa den nationella praxis som slagits fast i bland annat MÖD 2016:1 i fråga om att förbuden skulle gälla först när det finns en risk att en arts bevarandestatus påverkas negativt. När det gäller skyddet för fåglar enligt artikel 5 i fågeldirektivet är myndighetens nuvarande tolkning dock att direktivet inte stadgar något ovillkorligt skydd för varje enskild fågel, så länge syftet med fågeldirektivet upprätthålls.

Art- och habitatdirektivet (livsmiljödirektivet)

Av EU-domstolens dom drar Skogsstyrelsen slutsatsen att det inte är förenligt med förbuden i artikel 12.1 a-c, mot avsiktlig fångst, dödande eller störning av djurarter eller avsiktlig förstörelse och insamling av ägg, att tillämpa en nationell praxis som innebär att det, i fråga om bl.a. skogsbruksåtgärder, krävs att det finns en risk för att artens bevarandestatus påverkas negativt för att förbuden ska vara tillämpliga. Direktivets skydd för arter som omfattas av dessa förbud upphör inte heller att gälla för de arter som uppnått en gynnsam bevarandestatus. Det krävs inte heller en risk för att den berörda djurartens bevarandestatus riskerar att försämrans för att förbudet i artikel 12.1 d i direktivet ska vara tillämpligt på en åtgärd så som skogsbruk.

Skyddet i artikel 12.1 d i direktivet är strikt och innefattar inte bara avsiktliga handlingar utan även icke-avsiktliga handlingar. Skyddet upphör inte att gälla för arter som uppnått en gynnsam bevarandestatus. Skogsstyrelsens nuvarande tolkning av EU-domstolens dom är att varje individ av arter som skyddas av artikel 12 i direktivet har ett strikt skydd oberoende av artens bevarandestatus och tillämpningen av förbudet i artikel 12.1 d behöver göras utifrån åtgärdens påverkan på den kontinuerliga ekologiska funktionen hos viloplats och fortplantningsområden.

Det är därmed inte möjligt att för dessa arter tillämpa den nationella praxis som slagits fast i bland annat MÖD 2016:1 i fråga om att förbuden endast skulle vara tillämpliga först när det finns en risk för att artens bevarandestatus påverkas negativt.

Det aktuella ärendet och Skogsstyrelsens bedömning

Skogsstyrelsen anser att den anmälda avverkningen kan genomföras enligt det överklagade beslutet utan att åtgärden är förbjuden enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845). I beredningen av ärendet har Skogsstyrelsen löpande mottagit synpunkter från Naturskyddsföreningen i Härryda och Skydda skogen (föreningarna) samt tagit del av länsstyrelsens synpunkter i ärendet.

För att förtydliga det kommande resonemanget i skenet av EU-domstolens avgörande i de förenade målen C-473/19 och C-474/19 den 4 mars 2021 behöver några begrepp i 4 § artskyddsförordningen definieras.

Avsiktligt döda djur 4 § 1 artskyddsförordningen

Enligt EU-kommissionens vägledning ska begreppet ”avsiktlig” tolkas som något vidare än ”direkt uppsåt”. En person som rimligen bör veta att hans eller hennes gärning sannolikt kommer att medföra en förbrytelse mot en art, men har för avsikt att begå denna förbrytelse, eller åtminstone accepterar resultaten av gärningen, begår ett lagbrott. Men det bör också vara möjligt att kunna förutse att ett handlande får vissa konsekvenser.¹

¹ EU-kommissionens vägledning om strikt skydd för djurarter av intresse för gemenskapen i enlighet med rådets direktiv 92/43/EEG om bevarande av livsmiljöer, slutgiltig version,

Enligt EU-domstolen kan de förbud som anges i artikel 12.1 a-c i art- och habitatdirektivet således vara tillämpliga på åtgärder såsom t.ex. skogsbruk, vilkas syfte uppenbart är ett annat än avsiktlig fångst, dödande eller störning av djurarter eller avsiktlig förstörelse och insamling av ägg.²

Risken för att avsiktligt döda eller skada en individ inom en viss art bör bedömas utifrån olika artgrupper. Det är inte orimligt att anta att artgrupper som går i dvala (fladdermusarter och groddjur) eller har flera utvecklingsstadier som är mer eller mindre mobila (insekter) kan löpa en större risk att förolyckas eller skadas under just sin dvala eller de mer immobila utvecklingsstadierna. Det innebär i sin tur att risken för att artgrupper som fåglar som får anses relativt rörliga löper en mindre risk att dödas eller skadas vid exempelvis avverkning.

Avsiktligt störa djurparnings-, uppfödning- och övervintringsperioder 4 § 2 artskyddsförordningen

Enligt EU-kommissionens vägledning definieras störning, fortplantningsperiod och dvala (övervintring) på följande sätt:

Störning

En störning behöver inte påverka en art direkt i fysisk mening, men kan ändå ha en direkt skadlig verkan. En störning är skadlig för en skyddad art exempelvis om den minskar överlevnadsmöjligheten, fortplantningsresultatet eller fortplantningsförmågan. En bedömning måste göras art för art, eftersom olika arter reagerar olika på aktiviteter som skulle kunna innebära en störning.³

Fortplantningsperiod

Fortplantningsperiod inklusive uppfödning av ungar kan innefatta tiden för parningslek, parning, bobygge eller val av plats för äggläggning eller födsel,

februari 2007, s. 35.

² EU-domstolens avgörande av den 4 mars 2021 i de förenade målen C-473/19 och C-474/19, punkt 53.

³ EU-kommissionens vägledning, s. 37.

genomförande av äggläggning eller födsel och kläckning av ägg, samt uppfödning av ungar.⁴

Dvala (övervintring)

Period med dvala, ibland även kallat övervintring, är en fas när ett djur blir inaktivt och förblir i ett sovande, slött eller vilande tillstånd, vanligen under vintern. Dvalan gör det möjligt för ett djuret att överleva svåra miljöbetingelser genom att använda mindre energi än i aktivt tillstånd (gäller exempelvis vissa fladdermöss, gnagare, groddjur och reptiler).⁵

Fortplantningsområde och viloplats 4 § 4 artskyddsförordningen

Enligt EU-kommissionens vägledning definieras fortplantningsområde och viloplats på följande sätt:

Fortplantningsområde

Ett fortplantningsområde definieras som ett område som behövs för parning och födsel och begreppet täcker även omgivningen kring boet eller födselplatsen, i de fall där avkomman är beroende av denna. För vissa arter omfattar fortplantningsområdet även inkludera tillhörande strukturer som behövs för revirhävande och försvar. Fortplantningsområden som används regelbundet, flera gånger om året eller varje år, måste skyddas även de tider när de inte används.⁶

Viloplats

Viloplatser definieras som områden som behövs för att vidmakthålla ett djur eller en djurgrupp när djuret/djuren inte är aktiva. Viloplatser omfattar sådana strukturer som djuren skapat för att utnyttja som viloplatser. Viloplatser som används regelbundet, flera gånger om året eller varje år, måste skyddas även de tider när de inte används.⁷ Det är värt att notera att i samma vägledning beskrivs att fortplantningsområden och viloplatser också ska skyddas när de inte används, om det finns en rimlig sannolikhet för att arten i fråga kommer att fortsätta att använda

⁴ EU-kommissionens vägledning, s. 37.

⁵ EU-kommissionens vägledning, s. 37.

⁶ EU-kommissionens vägledning, s. 41.

⁷ EU-kommissionens vägledning, s. 41.

dessa platser⁸. Detta har även bekräftats av Mark- och miljööverdomstolen i dom den 3 februari 2016 i mål nr M 2114-15. Platser för näringssök som sådana omfattas endast av skyddet i 4 § 4 artskyddsförordningen om de fysiskt sammanfaller med platser för fortplantning eller vila.⁹

För att möjliggöra en bedömning av och begränsa risken för avsiktligt dödande eller störning samt försäkra att den kontinuerliga ekologiska funktionen för en arts livsmiljö bevaras behöver varje art bedömas för sig. Det förutsätter i sin tur att det finns uppgifter om vilka arter som kan komma att beröras av en, i det här fallet, anmäld avverkning.

Artuppgifter

Skogsstyrelsen har under handläggningen av ärendet utrett eller genom yttrande utvecklat sin bedömning gällande samtliga arter föreningen benämnt i sin överklagan samt tidigare inlagor (nötkråka, spillkråka, sparvuggla, talltita, trana, mindre korsnäbb, gröngöling, duvhök, åkergröda, tjäder, samt de fem olika fladdermusarter större brunfladdermus, nordfladdermus, mustasch/taigafladdermus, dvärgpipistrell och vatten fladdermus).

Det bör dock framhållas att Skogsstyrelsen gör bedömningen att flera av artuppgifterna som föreningarna inkommit med uppfattas osäkra med brister i mer exakta uppgifter om bland annat häckningsförekomst. Utifrån de förutsättningar som EU-domstolens avgörande ger vill Skogsstyrelsen åter beröra några av arterna.

Grodor

Åkergröda

Skogsstyrelsen betvivlar inte föreningarnas uppgifter om att åkergröda förekommer i våtmarksområdet söder om det avverkningsanmälda området och att våtmarksområdet kan vara ett lekvatten för arten. Enligt naturvårdsverket förekommer

⁸ EU-kommissionens vägledning, s. 40.

⁹ EU-kommissionens vägledning, s. 43.

åkergrodan allmänt på fuktig mark i skog och i kulturlandskapet inom ett hemområde. Ett hemområde runt ett lekvatten kan omfatta mellan 50-100 hektar¹⁰.

Det medför att det inte är osannolikt att arten kan förekomma inom det avverkningsanmälda området både vad gäller vid sök efter föda och för övervintring. Det kan därmed finnas en risk för att individer kan komma att förolyckas eller att störning uppstår under vila/övervintring. Skogsstyrelsen bedömer att lekvattnet utgör åkergradans fortplantningsområde. Vidare bedömer myndigheten att åkergradans övervintringsområde är att likställa med hemområdet. Födosök som fullt utvecklad groda omfattas inte av artskyddsförordningens bestämmelser.

Skogsstyrelsen bedömer att avverkningen inte påverkar åkergradans lekvatten och inte heller stör arten vid dess reproduktion under förutsättning att den skyddszon som beskrivs i det överklagade beslutet lämnas. Övervintring sker dels i vatten som inte har en benägenhet att bottenfrysa exempelvis rörligt vatten, dels gräver åkergradan ner sig till frostfritt djup¹¹ vilket torde ligga mellan 50-70 cm djup. I Göteborgsområdet är frostfritt djup enligt branschorganisationen Svenskt Trä¹² cirka 120 cm vid snöfria förhållanden. Skogsstyrelsen gör dock en försiktigare bedömning av nödvändigt jorddjup. Åkergradan har relativt stora grävklumpar men det bör också beaktas att arten är relativt liten, 3-7 cm. Det är därför rimligt att anta att det bör vara relativt lättgrävd mark eller möjlighet att på annat sätt komma ner på tillräckligt djup.

Vidare behöver jorddjupet vara tillräckligt för att de ska vara möjligt att komma ner till frostfritt djup. Skogsstyrelsen bedömer att stora delar av det avverkningsanmälda området sannolikt inte har ett tillräckligt jorddjup för att garantera frostfri miljö. Det är ett antagande som grundar sig på okulär bedömning av markförhållandena vid syn av det avverkningsanmälda området under hösten 2019. Med

¹⁰ Handbok för artskyddsförordningen, del 1 – fridlysning och dispenser, handbok 2009:2, april 2009, bilaga 4 – Åkergröda.

¹¹ Handbok för artskyddsförordningen, del 1 – fridlysning och dispenser, handbok 2009:2, april 2009, bilaga 4 – Åkergröda.

¹² TräGuiden (traguiden.se)

det sagt utesluter det inte att det kan finnas områden som kan bistå med jorddjup som erbjuder en frostfri miljö inom det avverkningsanmälda området.

Skogsstyrelsen bedömer att sannolikheten att grodor övervintrar i den brantare terrängen mot söder, i det fuktigare området i de sydöstra delarna samt inom skyddszonen mot myr i de norra och östliga delarna är större än inom övriga delar av det avverkningsanmälda området, av den anledningen att det inom nämnda områden är lättare för åkergrodan att finna platser som lämpar sig för övervintring.

Föreningarna för också fram att en avverkad yta medför sämre möjligheter för åkergrodan att nyttja området för övervintring. Kunskapsläget verkar dock bristfälligt inom området. Skogsstyrelsen har därför tagit stöd av Artdatabanken som medger att kunskapsunderlaget är knapphändigt för åkergroda eftersom det är en så pass allmän art¹³, se även bilaga 1. Även om förutsättningarna för övervintring skulle försämrats inom det avverkningsanmälda området efter avverkning bedömer Skogsstyrelsen att hemområdets kontinuerliga ekologiska funktion som övervintringslokal för åkergroda inte påverkas i den omfattning att avverkningen är förbjuden enligt artskyddsförordningen.

Det finns också ett behov att försöka bedöma var åkergrodan kan tänkas uppehålla sig vid sök efter föda. Den föda åkergrodan föredrar bör rimligen finnas inom det avverkningsanmälda området likt som på många andra håll inom hemområdet. Samtidigt bör också åkergrodans behov av fuktig miljö¹⁴ beaktas. Arten är som tidigare nämnts allmän inom fuktiga områden både i skogsmark och i kulturlandskapet.

Marken inom det avverkningsanmälda området består huvudsakligen av torr till frisk mark med undantag för sumpskogsområdet i de södra delarna av området. Det skulle inte vara orimligt att anta att åkergrodan i första hand väljer att söka efter föda i fuktiga omgivningar snarare än inom det torrare avverkningsanmälda

¹³ Muntlig kommentar, Artdatabanken.

¹⁴ Handbok för artskyddsförordningen, del 1 – fridlysning och dispenser, handbok 2009:2, april 2009, bilaga 4 – Åkergroda.

området. Vidare erbjuder stora delar av hemområdet miljöer som motsvarar de relativt generella kraven arten ställer på sin livsmiljö.

Skogsstyrelsen menar därför att det är ett rimligt antagande att åkergrodan främst uppehåller sig inom de fuktigare områdena för födosök snarare än uppe på de torra till friska marker som det avverkningsanmälda området kan erbjuda. Med det bedömer Skogsstyrelsen risken att skada eller döda enskilda individer av åkergroda som liten.

Sammantaget menar därför Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med anledning av åkergroda förutsatt att det överklagade beslutet efterlevs.

Fladdermusarter

Skogsstyrelsen bedömer att åtgärden kan utföras utan att områdets kontinuerliga ekologiska funktion för respektive arts livsmiljö påverkas i den omfattningen att det krävs ett förbud enligt 4 § artskyddsförordningen (2007:845).

I anslutning till det avverkningsanmälda området har Calluna i syfte att genomföra en artskyddsutredning¹⁵ inventerat fladdermus med s.k. autoboxar som registrerar förbiflygande fladdermöss och artbestämmer dessa genom läte. Uppgifterna om förekomst av fladdermus och vilka arter som berörs får därför anses vara tämligen säkra.

Skogsstyrelsen menar att koloniplatser är att anse som fortplantningsområde tillika viloplats. Utöver det är håligheter i träd eller byggnader och hibernationsplatser (vanligen grottor, gruvor och byggnader) också att anse som viloplats. Födosök som inte är att förknippa med uppfödning av ungar anser Skogsstyrelsen inte omfattas av artskyddsförordningens bestämmelser. Skogsstyrelsen vill trots tidigare artutredning åter betona bakgrunden för sitt ställningstagande i det överklagade beslutet för följande arter.

¹⁵ Calluna, 2020. Artskyddsutredning, Landvetter södra, Calluna AB.

Större brunfladdermus

Större brunfaddermus (*Nyctalus noctula*) är knuten till det öppna kulturlandskapet där den jagar företrädesvis på relativt hög höjd (20– 100 m), ofta i milslånga turer.¹⁶

Yngelkolonierna etableras i ihåliga träd eller gamla hackspetthål och flyttar regelbundet, troligen för att minska risken för predation. En stor andel av populationen genomför långa flyttningar till och från kontinenten under höst respektive vår. De individer som stannar i Sverige övervintrar (hibernerar) i ihåliga träd men även i byggnader med lämpligt mikroklimat. Ostörda viloplatser dagtid under vår, sommar och höst är av betydelse. Dessa utgörs av håligheter i träd och kan växla lokalitet under sommarperioden¹⁷.

Enligt Skogsstyrelsens kännedom finns ingen koloni inom det avverkningsanmälda området och bedömningen är att det i landskapet finns miljöer som kan erbjuda de strukturer som arten behöver för fortplantning och övervintring.

Sammantaget menar därför Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med anledning av större brunfladdermus förutsatt att det överklagade beslutet efterlevs.

Mustasch- och taigafladdermus

Mustasch- och taigafladdermus (*Myotis mystacinus/brandtii*) påträffas enligt Artfakta¹⁸ huvudsakligen inne skog, i gläntor eller i kantzonen mellan skog och öppna biotoper. En speciellt viktig miljö i skogslandskapet är sumpskogar.

Enligt Naturvårdsverket är ostörda viloplatser dagtid under vår, sommar och höst av betydelse. Dessa utgörs av håligheter i träd eller i byggnader och kan växla lokalitet under sommarperioden. Koloniplatsen kan vara i hus eller i ihåliga träd.

Övervintring (hibernation) sker främst i grottor, gruvgångar och stenbyggnader¹⁹.

¹⁶ Större brunfladdermus - Artbestämning från SLU Artdatabanken (artfakta.se).

¹⁷ Handbok för artskyddsförordningen, del 1 – fridlysning och dispenser, handbok 2009:2, april 2009, bilaga 4 - Större brunfaddermus.

¹⁸ Mustaschfladdermus - Artbestämning från SLU Artdatabanken (artfakta.se)

¹⁹ Handbok för artskyddsförordningen, del 1 – fridlysning och dispenser, handbok 2009:2, april 2009, bilaga 4 - Mustasch- och taigafladdermus.

Enligt Skogsstyrelsens kännedom finns ingen koloni inom det avverkningsanmälda området av någon av arterna och bedömningen att det i landskapet finns miljöer som kan erbjuda de strukturer som arterna behöver för fortplantning och övervintring.

Sammantaget menar därför Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningens med anledning av mustasch- och/eller taigafladdermus förutsatt att det överklagade beslutet efterlevs.

Nordfladdermus eller nordisk fladdermus

Nordfladdermus eller nordisk fladdermus (*Eptesicus nilssoni*) är en mycket allmän art i större delen av Sverige. Arten förekommer i en mängd olika biotoper som skogsmark, kulturbygd, samhällen och i bergsområden. Honorna bildar kolonier i juni-juli. Koloniplatsen etableras till helt övervägande del i byggnader. Ungarna föds i senare delen av juni och blir självständiga i början av augusti. Övervintring (hibernation) sker främst i byggnader med lämpligt mikroklimat. Ostörda viloplatsen dagtid under vår, sommar och höst är av betydelse. Dessa utgörs av håligheter i träd eller i byggnader och kan växla lokalitet under sommarperioden²⁰.

Eftersom arten till helt övervägande del etablerar sina kolonier i byggnader, är generalist vad gäller livsmiljöer och att det i landskapet finns miljöer som kan erbjuda de strukturer som arterna behöver för vila blir Skogsstyrelsens sammantagna bedömning att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med anledning av nordfladdermus.

Dvärgpipistrell

Dvärgpipistrell (*Pipistrellus pygmaeus*) är en allmän art i Götaland och Svealand. Påträffas i mycket skiftande biotoper, allt från ren skogsmark till tätbebyggda områden. Honorna bildar kolonier i juni-juli. Koloniplatsen kan vara i hus eller i ihåliga träd. Dvärgfladdermusen har dagvisten i trädhåligheter, holkar, boningshus och lador. Hibernerar i byggnader och trädhåligheter med lämpligt mikroklimat. Arten är delvis flyttande och en viss andel av populationen lämnar Sverige under

²⁰ Handbok för artskyddsförordningen, del 1 – fridlysning och dispenser, handbok 2009:2, april 2009, bilaga 4 – Nordfladdermus.

hösten²¹. Enligt Skogsstyrelsens kännedom finns ingen koloni inom det avverkningsanmälda området och bedömer att det i landskapet finns miljöer som kan erbjuda de strukturer som arten behöver för fortplantning och övervintring. Sammantaget menar därför Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med anledning av dvärgpipistrell förutsatt att det överklagade beslutet efterlevs.

Vattenfladdermus

Vattenfladdermusen (*Myotis daubentonii*) är en allmän art i södra hälften av Sverige. Uppträder vid sjöar och vattendrag men födosöker också i betydande omfattning i skogsbiotoper. Honorna bildar kolonier i juni-juli. Koloniplatsen kan vara i hus eller i ihåliga träd. Ungarna föds i månadsskiftet juni-juli och varje hona får i allmänhet en unge. Övervintring (hibernation) sker främst i grottor, gruvgångar och stenbyggnader med lämpligt mikroklimat. Ostörda viloplatsen dagtid under vår, sommar och höst är av betydelse. Dessa utgörs av håligheter i träd eller i byggnader och kan växla lokalitet under sommarperioden²². Enligt Skogsstyrelsens kännedom finns ingen koloni inom det avverkningsanmälda området och bedömningen är att det i landskapet finns miljöer som kan erbjuda de strukturer som arten behöver för fortplantning och övervintring.

Sammanlagt menar därför Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med anledning av vattenfladdermus förutsatt att det överklagade beslutet efterlevs.

Fåglar

Spillkråka

Skogsstyrelsen finner ingen anledning att tvivla på föreningarnas uppgifter om att spillkråka eller spår efter spillkråka har observerats inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området.

²¹ Handbok för artskyddsförordningen, del 1 – fridlysning och dispenser, handbok 2009:2, april 2009, bilaga 4 – Dvärgpipistrell.

²² Handbok för artskyddsförordningen, del 1 – fridlysning och dispenser, handbok 2009:2, april 2009, bilaga 4 – Vattenfladdermus.

Spillkråkan häckar i barr- eller blandskog. Varje par utnyttjar 400–1000 hektar skog beroende på skogens kvalitet. Arten förekommer såväl i naturskogsområden som i trakter med intensivt skogsbruk, och även där skogen förekommer som utspridda större dungar i öppen mark. Fragmentering verkar inte vara ett stort problem för arten om bara skogen har hög eller rätt kvalitet²³.

Skogsstyrelsen bedömer att boträdet inklusive nödvändigt födosöksområde för uppfödning av ungar är att anse som fortplantningsområde. Boträdet och särskilda uthackade sovhål får anses utgöra viloplats. Myndigheten har inga säkra uppgifter om boträd eller viloträd inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området. Eftersom spillkråkan verkar tämligen opåverkad av fragmentering exempelvis genom avverkning och det inte finns säkra uppgifter häckning inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området bedömer Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med anledning av spillkråka.

Nötkråka

Skogsstyrelsen tvivlar inte på att föreningarna har observerat nötkråka och spår efter nötkråka inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området.

Skogsstyrelsen har dock inga uppgifter på häckande nötkråka inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området.

Nötkråkan häckar i barrskogsmiljöer, men kräver också rik förekomst av hassel inom rimligt avstånd från häckningsplatsen. Nötter hämtas under hösten och förvaras nedgrävda i marken. Häckningsplatserna är belägna i medelålders eller äldre gran- eller barrträdsdominerade blandskogar. Om skogen är skött för virkesproduktion spelar ingen roll. Viktigt är dock att den är tät, strukturiert och komplex och att den erbjuder ett gott skydd mot predatorer²⁴.

Skogsstyrelsen menar att skogens struktur i stort inom det avverkningsanmälda området inte motsvarar de krav på tät, strukturiert och komplex skog som nötkråkan

²³ Vägledning för hänsyn till fåglar - Spillkråka, Skogsstyrelsen 2016.

²⁴ Vägledning för hänsyn till fåglar - Nötkråka, Skogsstyrelsen 2016.

verkar föredra. Det är däremot en skogstyp som är vanlig i landskapet. Avsaknaden av uppgifter om häckning inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området samt skogens karaktär i förhållande till nötkråkans behov ger Skogsstyrelsens bedömning att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med anledning av nötkråka.

Duvhök

Skogsstyrelsen tvivlar inte på att föreningarna har observerat duvhök eller spår efter duvhök inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området. Duvhöken är starkt bunden till skogsmark, såväl för häckning som födosök. Boet byggs i träd inne i tät, oftast äldre, slutavverkningsmogen skog²⁵.

Duvhökens boplats, alternativbon samt område som behövs för uppfödning av ungar anser Skogsstyrelsen är artens fortplantningsområde. Boträd och alternativbon får anses vara duvhökens viloplats. Skogsstyrelsen har inte kännedom om boträd eller häckning av duvhök inom eller i närheten av den planerade avverkningen.

Med anledning av avsaknaden av uppgifter om häckning inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området menar därför Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningens med anledning av duvhök.

Sparvuggla

Skogsstyrelsen hänvisar till det överklagade beslutet för beskrivning av myndighetens bedömning av behovet av försiktighetsåtgärder. Skogsstyrelsen vill dock förtydliga att fortplantningsområdet, två fågelholkar för sparvuggla, är belägna inom förbudsområde 1 enligt det överklagade beslutet. Det medför att boplatserna kommer att finnas kvar även efter avverkning.

Skogsstyrelsen menar därför att försiktighetsåtgärderna enligt det överklagade beslutet är tillräckliga för att områdets kontinuerliga ekologiska funktion ska bibehållas för sparvugglans livsmiljö under förutsättning att det överklagade

²⁵ Vägledning för hänsyn till fåglar - Duvhök, Skogsstyrelsen 2016.

beslutet efterlevs. Skogsstyrelsen gör därför bedömningen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen.

Talltita

I avsaknaden av uppgifter om häckande eller revirhävdande talltita inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området menar Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningens med anledning av talltita.

Tjäder

Föreningarna hänvisar till en tjäderspelplats cirka 500 meter väster om den planerade avverkningen. När Skogsstyrelsen kontrollerade det faktiska avståndet från den planerade åtgärdens mest västra kant till tjäderspelplatsens centrum enligt uppgift i Artportalen var avståndet drygt 570 meter.

Inom 500–1000 meter från lekplatscentrum kan såväl hyggenas storlek som andelen tjäderovänlig miljö ökas till 40–60 % beroende på lekens storlek²⁶. Skogsstyrelsen bedömer att andelen tjäderovänlig skog inom intervallet 500- 1000 meter är under 60 % av arealen även inkluderat arealen inom det avverkningsplanerade området. Skogsstyrelsen finner inte att spelplatsen påverkas av den planerade avverkningen. Skogsstyrelsen menar därför att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med anledning av tjäder.

Mindre korsnäbb

I avsaknaden av uppgifter om häckande eller revirhävdande mindre korsnäbb inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området menar Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningens med anledning av mindre korsnäbb.

Trana

Föreningarna uppger att trana observerats inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området. Tranan häckar på våtmarker i skogslandskapet eller vid slättsjöar i kulturlandskapet²⁷.

²⁶ Vägledning för hänsyn till fåglar - Tjäder, Skogsstyrelsen 2019.

²⁷ Vägledning för hänsyn till fåglar - Trana, Skogsstyrelsen 2016.

Skogsstyrelsen har ingen kännedom om häckande tranan på de närbelägna våtmarkerna i förhållande till det avverkningsanmälda området. I avsaknaden av säkra uppgifter om häckande trana inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området menar Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningens med anledning av trana.

Gröngöling

Föreningarna uppger att gröngöling observerats inom eller i närheten av det avverkningsanmälda området. Gröngöling föredrar mosaikartade, halvöppna kulturlandskap där betesmarker och åkrar växlar med lövdungar, alléer och trädklädda naturbetesmarker.

Gröngöling är något av en karaktärsart i områden med ekhagar. Den föredrar glesa skogar och undviker normalt större skogsområden om det inte finns ett stort inslag av lövträd i kombination med insprängda öppna områden²⁸.

Skogsstyrelsen menar att skogens karaktär inom det avverkningsanmälda området inte erbjuder de strukturer gröngölingen behöver har för att hitta lämpliga boträd. Det, tillsammans med avsaknad av säkra uppgifter om häckning inom eller i närheten av det avverkningsplanerade området anser Skogsstyrelsen att den planerade åtgärden inte är förbjuden enligt artskyddsförordningen med avseende på gröngöling.

Sammanfattning

Utifrån den utredning som funnits tillgänglig för Skogsstyrelsen i det aktuella ärendet har Skogsstyrelsen bedömt att det inte funnits stöd för att besluta om mer långtgående försiktighetsåtgärder, eller någon mer specifik hänsyn, utöver det som myndigheten redan beslutat om.

De planerade åtgärderna innebär enligt Skogsstyrelsens mening inte en sådan påverkan på den kontinuerliga ekologiska funktionen hos livsmiljön för de berörda

²⁸ Vägledning för hänsyn till fåglar - Gröngöling, Skogsstyrelsen 2016.

arterna att åtgärderna bedöms stå i strid med bestämmelserna i 4 § artskydds-förordningen. Skogsstyrelsen står fast vid denna uppfattning även mot bakgrund vad som framkommer i EU-domstolens avgörande.

Vidare har Skogsstyrelsen yttrat sig över vad föreningarna anfört, bland annat har den anfört följande.

Holkar för sparvuggla

Med anledning av de uppgifter som föreningarna fört fram angående holkar för sparvuggla har Skogsstyrelsen den 23 augusti 2021 på nytt besökt det aktuella området i fält. Resultatet av detta fältbesök framgår av tjänsteanteckning.

Skogsstyrelsen kan mot bakgrund av detta konstatera att det av den karta som finns knuten till själva beslutet daterat den 9 december 2019 (beslutet), framgår att det endast är en av holkarna för sparvuggla som är belägen inom beslutsområde 1. Avsikten från myndighetens sida har hela tiden varit att beslutsområde 1 ska omfatta båda holkarna för sparvuggla. Av kartan till beslutet skulle det därför rätteligen ha framgått att båda holkarna skulle ingått i beslutsområde 1. Att detta varit Skogsstyrelsens avsikt framgår av beslutsdokumentet, se fjärde stycket sista meningen under rubriken Redogörelse för ärendet.

Skogsstyrelsen menar därför att kartan till beslutet rätteligen skulle ha varit utformad i enlighet med kartan i bilaga 2.

Uppfödningsområden av tjäderkycklingar

Skogsstyrelsen utgår i sin bedömning från den artvisa vägledningen för tjäder (2019). Om en avverkning planeras på ett avstånd om mer än 500 meter utreder Skogsstyrelsen kvaliteten på skogen utifrån tjäderns behov i enhetlighet med vägledningen inom den yta som utgörs av radien 500 meter från spelplatsens centrum. Om skogen uppfyller de kriterier som beskrivs i vägledningen anser inte Skogsstyrelsen att det är rimligt att vidta ytterligare försiktighetsåtgärder på ett större avstånd än 500 meter endast för att miljöer återfinns som är eller kan vara gynnsamma för tjäder. Skogsstyrelsens bedömning i det här fallet är att de kriterier som beskrivs i vägledningen är uppfyllda inom 500 meter från spelplatscentrum och finner därför inte skäl att vidta mer långtgående försiktighetsåtgärder.

Vidare bedömer Skogsstyrelsen att det inom den hänsyn som omfattas av beslut A 52875-2019 daterat den 9 december 2019, trots att hänsynen primärt är med anledning av andra naturvärden, finns miljöer som är lämpliga för tjäder och dess kycklingar.

Ny forskning om fladdermusarters övervintring

Föreningarna upplyser i sitt yttrande att ny forskning från Finland visar att fladdermöss övervintrar i blockrik terräng och i mark. Skogsstyrelsen ser i dagsläget ingen anledning att ifrågasätta riktigheten i forskningsartikelns slutsatser.

Skogsstyrelsen anser dock inte att det begränsade forskningsunderlag som finns tillgängligt ger någon säker utgångspunkt för bedömningen av fladdermusarters övervintring.

Skogsstyrelsen bedömer att man i den konkreta ärendehandläggningen bör iaktta viss försiktighet vid värderingen av detta material då det dels utgår från en artikel, dels är forskningen förlagd i Finland. Enligt Johnny De Jong, forskare vid SLU med inriktning mot fladdermöss, är det inte orimligt att detsamma kan gälla även i Sverige men han menar att det är för tidigt att dra långtgående slutsatser som exempelvis att schablonmässigt undanta blockrik skogsmark från skogsbruk.

De Jong beskriver vidare att bristen på lämpliga inventeringsmetoder i dagsläget försvårar möjligheten att inventera fladdermusindividens potentiella övervintring i blockterräng och i marken. Det medför i förlängningen försvårande omständigheter för en verksamhetsutövare att utreda om det finns övervintrande fladdermöss inom ett avverkningsområde.

Grunden för att vidta försiktighetsåtgärder bör innefatta att det finns en viss sannolikhet att en art kan komma att övervintra (vila) inom det avverkningsanmälda området. Här baseras uppgifter om fladdermus inom närområdet på en inventering med autoboxar under perioden 30 juni till 3 juli 2019. Autoboxar fångar läten från fladdermöss som passerar eller jagar. Det är därmed inte självklart att en fladdermus vars läte är fångat i en autobox behöver välja att övervintra inom samma område.

Forskningsresultaten om att fladdermöss övervintrar i blockterräng eller i mark är relativt nya och såvitt Skogsstyrelsen känner till har inte liknade forskning gjorts i Sverige. Även om det inte är orimligt att det kan förekomma liknade förhållanden i Sverige som i Finland behöver Skogsstyrelsen i sin tillsyn utgå från beprövad och verifierad kunskap om arter i svenska eller än hellre regionala förhållanden.

När det vidare inte finns lämpliga inventeringsmetoder för att avgöra om fladdermusindivider övervintrar inom ett område gör Skogsstyrelsen bedömningen att det är problematiskt att ställa långtgående krav på försiktighetsåtgärder enligt 2 kap. 3 § miljöbalken (försiktighetsprincipen).

Att med stöd av försiktighetsprincipen ställa krav på försiktighetsåtgärder baserade på att det kan finnas övervintrande fladdermusindivider, utan faktiskt kunskap om eller möjligheten att få fram relevant kunskap om deras förekomst får enligt Skogsstyrelsens bedömning anses gå längre än vad som är möjligt för myndigheten att kräva jämlikt 2 kap. 7 § miljöbalken. För att kunna lägga försiktighetsprincipen till grund för vidare utredningsåtgärder eller mer långtgående försiktighetsåtgärder i detta fall menar Skogsstyrelsen således att det i vart fall måste vara möjligt att få fram information om i det här fallet förekomst av övervintrande fladdermöss.

Myndigheten har bedömt att detta varken varit möjligt eller rimligt i detta fall.

Försämrade förutsättningar för en strikt skyddad art

Föreningarna beskriver helt riktigt att nordfladdermus återfinns i Artdatabankens rödlista 2020 som nära hotad (NT). Föreningarna beskriver vidare i sitt yttrande att det finns tveksamheter kring åkergradans populationsstorlek.

Både nordfladdermus och åkergröda är strikt skyddade enligt artskyddsförordningen (2007:845). I ljuset av EU-domstolens avgörande har dock en strikt skyddad arts hotklassificering i Artdatabankens rödlista eller en vikande populationsstorlek ingen reell inverkan på artens behov av försiktighetsåtgärder enligt artskyddsförordningen.

DOMSKÄL

Inledning

Parterna har gett in och åberopat utredning i målet bestående bland annat av fotografier, tjänsteanteckningar från fältbesök och annan dokumentation avseende bland annat uppgifter om berörda arters förekomst i och omkring avverkningsområdet samt bedömningar av arternas nyttjande av områdets livsmiljöer.

Frågan i målet är huruvida de föreskrifter om förbud och försiktighetsmått som Skogsstyrelsen meddelat genom det överklagade beslutet med tillräcklig säkerhet kan antas säkerställa att berörda arter inte påverkas på ett sätt som kränker förbuden i 4 § artskyddsförordningen (2007:845). Om så inte är fallet ska målet återförvisas till Skogsstyrelsen för bedömning behovet av lämpliga skydds-föreskrifter.

Artskyddet enligt 8 kap. miljöbalken ska ses som en precisering av dessa (MÖD 2013:13). Vid bedömning av en åtgärds inverkan på miljöbalkens syften (1 kap. 1 §) ska den som avser att vidta en åtgärd att skaffa sig den kunskap och iaktta de begränsningar och försiktighetsmått som behövs för att följa de förpliktelser som följer av 2 kap miljöbalken.

Enligt EU-domstolens avgörande i de förenade målen C-473/19 och C-474/19 *Skydda skogen* ankommer det på mark- och miljödomstolen att pröva huruvida det sätt som aktuell skogsavverkning ska utföras på utgör sådant förebyggande och hållbart skogsbruk som är förenligt med bevarandekraven i livsmiljödirektivet. Skyddssystemet förutsätter, enligt EU-domstolen, vidtagandet av förebyggande åtgärder som är sammanhängande och samordnade så att det är möjligt att på ett effektivt sätt förhindra att skyddade arter skadas på de sätt som anges. Vidare uttalade EU-domstolen att det härvid krävs att behöriga myndigheter har möjlighet att förebygga verksamhet som skulle kunna vara skadlig för de arter som skyddas i detta direktiv (oaktat huruvida den aktuella åtgärden har till syfte att döda eller störa dessa arter). Det ankommer således på mark- och miljödomstolen att pröva huruvida skogsbruksåtgärderna grundar sig på en förebyggande strategi som tar i

beaktande behovet att bevara de berörda arterna och huruvida åtgärderna planerats och kommer att utföras på ett sätt som inte åsidosätter artskyddsförordningens förbud med hänsyn till ekonomiska, sociala och kulturella behov och till regionala och lokala särdrag.²⁹

Kraven på en utredning som ska visa att förbuden inte kränks bör emellertid anpassas till grad och omfattning av den skada eller olägenhet som aktuell åtgärd kan orsaka. Härvidlag har arternas känslighet för den påverkan som ska prövas, bevarandestatus och utdöenderisk samt de berörda livsmiljöernas status, lokalt och nationellt betydelse för hur långtgående krav som behöver ställas på den utredning som ska läggas till grund för myndighetens ställningstagande. Det måste vara möjligt att vidta konkreta och specifika skyddsåtgärder som gör det möjligt att se till att det inte sker några avsiktliga ingrepp som påverkar dessa djurs liv och livsmiljöer. Det är myndigheten (och i förlängningen, i detta mål, mark- och miljödomstolen) som ska se till att förbudet mot att avsiktligt störa eller döda eller förstöra utpekade livsmiljöer faktiskt efterlevs. Det innebär, för mark- och miljödomstolens del, en skyldighet att upprätthålla förbudet mot avsiktligt dödande eller avsiktlig störning eller förstörelse av utpekade livsområden.³⁰

Om domstolen finner att skyddsåtgärderna inte gör det möjligt att se till att förbuden efterlevs ska åtgärden förbjudas eller begränsas eller de försiktighetsmått i övrigt vidtas, som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för arterna (jfr 2 kap. 3 § miljöbalken). Sådana försiktighetsmått ska vidtas så snart det finns skäl att anta att en verksamhet eller åtgärd kan medföra skada eller olägenhet för arterna eller deras livsmiljöer (jfr 2 kap. 3 § andra stycket miljöbalken).

Enligt 2 kap. 2 § miljöbalken åvilar bevisbördan den som vidtar en åtgärd som riskerar att orsaka skada eller olägenhet för miljön. I förevarande mål har Skogsstyrelsen ansvar för att tillse att tillräcklig utredning föreligger inför ställningstagande avseende den anmälda avverkningen.

²⁹ De förenade målen C-473/19 och C-474/19 *Skydda skogen*, p. 70-78.

³⁰ Jfr mål C-441/17 *Puszczu Białowieska*, p. 259 -268.

Domstolens sammanfattning av parternas utgångspunkter

Skogsstyrelsen

Skogsstyrelsen har motiverat kravet på skyddsåtgärder i det överklagade beslutet med bedömningen att de är tillräckliga för att säkerställa att berörda arters bevarandestatus inte försämras på ett otillåtet sätt. Vid bedömningen av skyddsbehovet för de naturvärden som riskerar att skadas har Skogsstyrelsen använt en prioriteringsmodell för ”Strategi för formellt skydd av skog i Västra Götalands län”, varvid myndigheten konstaterat att berört område inte har kvaliteter som motiverar biotopskydd eller naturvårdsavtal. De skyddsföreskrifter som har meddelats genom det överklagade beslutet har grundats på bedömningar av skyddsvärdet av de miljöer som noterats vid utförd naturvärdesinventering och myndighetens besiktning av det avverkningsanmälda området.

När det gäller de arter som föreningarna påpekat förekommer i området har Skogsstyrelsen i det överklagade beslutet gjort sammanfattningsvis följande bedömningar.

- Skogen hyser inte miljöer av sådana kvaliteter att artskyddsförordningen aktualiseras av att miljöer skadas för vissa arter (tjäder, spillkråka, gröngöling, nötkråka, talltita).
- Vissa arter häckar inte i området (trana, mindre korsnäbb, duvhök).
- Avverkningen kan inte antas påverka artens bevarandestatus (sparvuggla, åkergroda och fladdermöss) på en populationsnivå som inte närmare preciserats.
- Behovet av skyddsåtgärder för att en prioriterad fågelarts (sparvuggla) bevarandestatus inte ska riskera att försämras tillgodoses genom den tidsbegränsning för avverkningsåtgärder som beslutats.

- Skyddskraven medför inte att pågående markanvändning avsevärt försvåras på berörd del av fastigheten, varför beslutet kunnat grundas i Skogsvårdslagens hänsynsregler.

Skogsstyrelsen har sedermera, med anledning av överklagandet och i ljuset av EU-domstolens dom den 4 mars 2021 i de förenade målen C-473/19 och C-474/19, i yttrande till domstolen i målet gjort en förnyad bedömning av avverkningens inverkan på de av föreningarna aktualiserade arterna. Av Skogsstyrelsens förnyade bedömning kan sammanfattningsvis följande utläsas.

När det gäller fåglar stadgar direktivet inte något ovillkorligt skydd för varje enskild fågel så länge syftet med fågeldirektivet upprätthålls. Det innebär att förbuden kränks först då en åtgärd medför att populationen av aktuella fågelarter inte kan bibehållas eller återupprättas på en nivå som svarar särskilt mot ekologiska, vetenskapliga och kulturella behov. När det gäller övriga djurarter är varje skada som leder till att kontinuerlig ekologisk funktionalitet hos berörd arts viloplats och fortplantningsområden inte kan upprätthållas, förbjuden.

Med tillämpning av nämnda synsätt samt med hänvisning till att några uppgifter om förekomst av arter är osäkra har Skogsstyrelsen vidhållit att det överklagade beslutet är förenligt med artskyddsförordningens fridlysningsregler.

Föreningarna

Naturskyddsföreningen och Skydda Skogen har sammanfattningsvis anfört följande. Det avverkningsanmälda området utgör en del av det s.k. Yxsjöområdet vilket hyser omkring 60 arter som är skyddade enligt artskyddsförordningen, av vilka 34 arter uppges vara särskilt utpekade som skyddade och/eller prioriterade enligt EU:s naturvårdsdirektiv.

Inom Yxsjöområdet finns livsmiljöer som pekats ut som skyddsvärda i naturvårdsdirektiven. Den nu avverkningsanmälda skogen utgörs av en äldre delvis naturskogsartad skog med lång kontinuitet och med förekomst av många gamla träd (över 150 år) av naturtypen västlig taiga (9010). Inom det avverkningsanmälda

området förekommer följande skyddade arter som kan komma att påverkas på ett förbjudet sätt av avverkningarna: *åkergroda*, *tjäder*, *spillkråka*, *duvhök*, *nötkråka*, *mindre korsnäbb*, *sparvuggla*, *talltita*, *trana* och *gröngöling*.

Fladdermusarterna *dvärgpipistrell*, *mustasch/ taigafladdermus*, *nordisk fladdermus* och *vattenfladdermus* samt obestämda individer i övrigt av släktet *Myotis* har observerats i närheten och borde kunna förekomma i den avverkningsanmälda skogen.

Skogsstyrelsen borde ha grundat sitt beslut om anmäld avverkning på en bedömning av inverkan på individer av skyddade arter och deras fortplantningsområden och viloplatsen även om avverkningen inte utgör en risk för artens bevarandestatus.

Mot denna bakgrund har föreningen anfört att Skogsstyrelsen borde ha fattat ett mer ingripande beslut om förbud/med försiktighetsmått grundade i miljöbalkens hänsynsregler och yrkat att domstolen upphäver Skogsstyrelsens beslut och återförvisar ärendet för fortsatt handläggning.

Härryda kommun

Härryda kommun har sammanfattningsvis, i allt väsentligt, samma inställning som Skogsstyrelsen.

Domstolens bedömning i sak

Förbudens tillämpning på fåglar

Skogsstyrelsen har i yttrande till domstolen, enligt vad domstolen kan utläsa, särskilt när det gäller fåglar, tolkat sitt beslut rörande tillämpligheten av 4 § artskyddsförordningen, i ljuset av generaladvokat Ks förslag till avgörande i de förenade målen C-473/19 och C-474/19.

Mark- och miljödomstolen ser emellertid inte att EU-domstolens dom ger utrymme för sådana tolkningar. Samtidigt ska framhållas att frågan till EU-domstolen inte var ställd utifrån olika tolkningsmöjligheter utan endast rörde möjligheten att tolka 4 §

artskyddsförordningen på så sätt som gjorts i Klinthagendomen och samtidigt göra en tolkning som är förenlig med naturvårdsdirektiven. Det gjordes härvid, i frågeställningen, inte någon åtskillnad mellan fåglar och livsmiljödirektivets bilaga IV-arter, eftersom någon sådan åtskillnad inte görs i 4 § artskyddsförordningen. EU-domstolen har på frågan svarat att artikel 12 i livsmiljödirektivet utgör hinder för en nationell praxis enligt vilken förbudet i bestämmelsen, för det fall mänsklig verksamhet såsom skogsbruksåtgärder eller markexploatering uppenbart har ett annat syfte än att döda eller störa djurarter, endast är tillämpliga om det finns en risk för att berörda arters bevarandestatus påverkas negativt. Vidare framhöll EU-domstolen att skyddet enligt artikel 12 i livsmiljödirektivet inte heller upphör att gälla för arter som har uppnått gynnsam bevarandestatus.

Viktigt att notera är att EU-domstolen i sitt tolkningsbesked synes utgå från att 4 § artskyddsförordningen ska tolkas på samma sätt vad gäller samtliga de arter som omfattas av bestämmelsen, det vill säga även fåglar, eftersom det är så frågan har formulerats. Eftersom fågeldirektivet är ett minimidirektiv (EU-domstolen erinrar om att enligt artikel 14 i fågeldirektivet får medlemsstaterna införa strängare skyddsåtgärder än de som föreskrivs i detta direktiv) står det Sverige fritt att just införa strängare skyddsåtgärder för fåglar. Mark- och miljödomstolen konstaterar således att generaladvokatens tolkning av förbudet i fågeldirektivet aldrig bekräftades av EU-domstolen (inte heller uttalade den att en lagstiftning i enlighet med generaladvokatens tolkning skulle vara oförenlig med fågeldirektivet).

Slutsatsen som mark- och miljödomstolen drar av detta är att åtminstone livsmiljödirektivet hindrar en sådan tolkning som gjordes i Klinthagendomen. När det gäller frågan, huruvida 4 § artskyddsförordningen kan eller ska tolkas olika beroende på om det gäller fåglar eller livsmiljödirektivets bilaga IV-arter handlar det om en tolkning av nationell rätt där ledning i tolkningsfrågan inte kan sökas i EU-domstolens dom. Mark- och miljödomstolen kan inte finna stöd, vare sig i artskyddsförordningen eller i förarbetena till 8 kap. miljöbalken (med stöd av vilket artskyddsförordningen antagits), för att 4 § artskyddsförordningen ska tillämpas olika beroende på vilken art eller djurgrupp det handlar om. Att artskyddsförordningen innefattar särbestämmelser för nationellt skyddade arter tyder på att 4 § är

avsedd att tillämpas enhetligt för de arter som anges i bestämmelsen. Stöd för ovan redovisade slutsatser ges också av Mark- och miljööverdomstolens avgörande i mål M 13672-19.

Bedömningen om anmäld avverkning orsakar otillåten påverkan på skyddade arter ska således utgå från att förbuden ska tillämpas lika för fåglar som för andra skyddade djurarter.

Tillräcklig utredning

Skogsstyrelsens har grundat sina bedömningar inför det överklagade beslutet på generell kunskap om berörda arters livsmiljökrav tillsammans med uppgifter från naturvärdesinventering och egna observationer av det aktuella området och dess omgivningars kvaliteter samt uppgifter från föreningarna och artportalen om observationer av arterna i området. Domstolen anser att en sådan bedömningsmetod, baserad på generell bedömning av området och berörda arters habitatkrav, kan ge tillräcklig säkerhet i fråga om förutsättningarna för bibehållen kontinuerlig ekologisk funktionalitet när det gäller vanliga arter, med mindre specifika livsmiljökrav och vars livsmiljöer generellt inte hotas av skogsbruksåtgärder av aktuellt slag. En bedömning gjord på ett sådant underlag kan också ge stöd för bedömning av behovet av ytterligare platsspecifika underlag om förekomst av exemplar av arter och deras nyttjande av berört område.

När det gäller arter med mindre god eller vikande bevarandestatus med avseende på artens eller dess livsmiljöers förekomst eller situationer där åtgärder av aktuellt slag typiskt sett riskerar att försämra bevarandestatus för en art vars livsmiljöer ska ges skydd enligt naturvårdsdirektiven är aktuella arters krav på miljön ofta mer specifik. Det innebär att den utredning som ska visa att KEF³¹ vidmakthålls trots åtgärden måste var såväl artspecifik som platsspecifik. Det innebär, i fråga om skyddet för viloplatser och fortplantningsområden (4 § p.4 artskyddsförordningen), att platsens och dess omgivningars förutsättningar att kontinuerligt och så länge som det krävs

³¹ Kontinuerlig ekologisk funktionalitet. I en situation som innebär att för arten viktiga miljöer (för bl.a. fortplantning och vila) på grund av en åtgärd försvinner kan KEF anses bibehållen, trots åtgärden, om omgivningarna har förutsättningar att, utan avbrott, tillgodose arternas behov av olika resurser av tillräcklig kvalitet.

för att denna djurart med framgång ska kunna fortplanta sig, kan erbjuda livsmiljöer som tillgodoser de inom det påverkade området förekommande arternas behov av viloplats och fortplantningsområden måste bedömas just artspecifikt och plats-specifikt. (Jfr EU-domstolens dom i mål C-357/20 samt Kommissionens vägledning om strikt skydd för djurarter av gemenskapsintresse enligt habitatdirektivet av den 12 oktober 2021 C (2021) 7301 final, s. 6, 1-6).

Att individer av nämnda arter observerats i området under tider då de kan ha nyttjat området för nämnda ändamål påkallar därför en noggrannare och platsspecifik bedömning.

Uppgifter om att arter observerats i ett område eller i dess närhet måste också föranleda plats- och artspecifika riskbedömningar i syfte att undvika överträdelse av förbuden mot att avsiktligt döda och störa (4 §, p. 1 och 2 artskyddsförordningen), särskilt om störning riskeras under någon av de perioder som anges i bestämmelsen. Det sagda innebär att arter, vars livsmiljökrav är specifika och som typiskt sett är trängda till följd av skogsbruksåtgärder påkallar ett mer omfattande och plats-specifikt bedömningsunderlag än vanliga och mindre känsliga arter.

Platsspecifik bedömning med avseende på berörda arter

De observationer av arter och deras nyttjande av avverkningsområdets olika livsmiljöer som föreningarna redovisat får tas för goda eftersom markägaren inte har redovisat något underlag som motsäger observationerna. Att Skogsstyrelsen på generell grund har bedömt att området inte är av större värde för arterna saknar därför avgörande betydelse för domstolens bedömning av huruvida åtgärden riskerar påverka arterna på ett förbjudet sätt.

Av EU-domstolens dom i de förenade målen C-473/19 och C- 474/19 *Skydda skogen* följer att det ankommer på mark- och miljödomstolen att särskilt pröva huruvida de djurarter som omfattas av förbuden förekommer inom det aktuella avverkningsområdet (p. 67) samt att pröva huruvida det sätt som aktuell skogsavverkning ska utföras på utgör sådant förebyggande och hållbart skogsbruk som är förenligt med bevarandekraven (p.70). För att målen med livmiljödirektivet ska

förverkligas krävs det att behöriga myndigheter har möjlighet att förebygga verksamhet som skulle kunna vara skadlig för skyddade arter och det ankommer på mark- och miljödomstolen att pröva huruvida skogsbruksåtgärder grundar sig på en förebyggande strategi som tar i beaktande behovet att bevara de berörda arterna och huruvida åtgärderna planerats och kommer att utföras på ett sätt som inte åsidosätter förbuden att döda respektive störa.

I det följande redogör domstolen för sina bedömningar av hur den anmälda avverkningen kan antas påverka i målet aktualiserade arter och artgrupper, samt om utredningen i målet är tillräcklig för att anta att anmäld avverkning, med i beslutet föreskrivna skyddsåtgärder, inte kränker artskyddet.

Åkergroda

Av Artdatabankens artfakta³² framgår följande. Åkergroda anges som livskraftig (LC) i Sverige. Arten är en av de vanligaste grodorna i Sverige och påträffas i hela landet utom i fjällkedjan. Den troligtvis minskat långsiktigt till följd av våtmarkernas areella minskning. Antalet reproduktiva individer liksom utbredningsområdets storlek överstiger gränsvärdet för rödlistning och det finns inga tecken på betydande populationsförändring. Åkergroda förekommer i olika typer av miljöer men gärna i fuktigare områden. Enligt Handbok för artskyddsförordningen, Del 1 – fridlysning och dispenser (Naturvårdsverket 2009:2) sträcker sig artens övervintringsperiod från mitten av november till och med mars. Parningsperioden sträcker sig från mars och in i maj och grodorna lämnar lekvattnet och går upp på land under tiden april till och med juli månader. Reproduktionen sker helst i fisk- och kräftfria småvatten och leken sker från mars i södra Sverige till juni i norra. Födan består framför allt av maskar, insekter och andra småkryp.

Av yttrande från Skogsstyrelsen i målet framgår att avverkningsområdet utgör en del av hemområdet (innefattande bl.a. födosöksområden och övervintringsplatser) runt ett närliggande lekvatten för åkergroda. Skogsstyrelsen har bedömt att det genom avverkningen kan finnas en risk för att individer kan komma att förolyckas och att störning kan uppstå under vila eller övervintring. Skogsstyrelsen påpekar att

³² [Åkergroda - Artbestämning från SLU Artdatabanken \(artfakta.se\)](http://artfakta.se)

det är mer sannolikt att de områden som bevaras genom den hänsyn som beslutet anger är viktigare för grodorna, både när det gäller övervintring och födosök än övriga ytor inom området. Skogsstyrelsen anser därför att grodorna inte skadas på ett förbjudet sätt vare sig när det gäller punkten 4 eller punkten 4 i 4 § artskydds-förordningen. De ytor som lämnas orörda bedöms vara tillräckliga för att upprätthålla kontinuerlig ekologisk funktionalitet för de åkergrodor som utnyttjar avverkningsområdet för fortplantning och vila.

Domstolen bedömer att det finns skäl att anta det avverkningsanmälda området har kvaliteter som gör att det används för vintervila och att det är av betydelse för den lekande populationens fortplantningsframgång. Detta främst genom att unga grodor, när de fullbildats med innan de uppnått könsmogen ålder, kan förutsättas ta sig upp på land och in i områden som inte undantagits från avverkning. Också dessa områden ska anses utgöra fortplantningsområde för de åkergrodor som leker i närheten av aktuellt skogsområde.

Domstolen bedömer att en avverkning av skogen i området i enlighet med det överklagade beslutet riskerar att försämra områdets förutsättningar att erbjuda platser för övervintring samt föda och skydd för uppväxande grodor innan könsmognad. Dessutom finns skäl att anta att den tidsbegränsning som anges i beslutet är otillräcklig för att undvika att åkergrodor, såväl vuxna som unga individer, dödas under avverkningen. Den utredning Skogsstyrelsen redovisat i målet ger inte med tillräcklig säkerhet stöd för antagandet att så inte skulle vara fallet. Inte heller har Skogsstyrelsen visat att den aktuella populationen av arten åkergroda, utan förlust trots avverkningen, verkligen kan tillgodose sitt behov av födosöksområde under uppväxtperioden eller av platser för vintervila inom området eller på andra platser i anslutning till lekplatsen.

Sparvuggla

Skogsstyrelsen har i yttrande till domstolen (aktbilaga 43) påpekat att avgränsningen av beslutsområde 1 var avsedd att skydda båda de holkar för sparvuggla som finns i området. Kartan skulle rätteligen ha haft en annan utformning än den som bilagts beslutet. Till yttrandet har Skogsstyrelsen därför fogat en ny karta.

Av Artdatabankens artfakta³³ framgår följande. Sparvuggla häckar sparsamt i barr- och blandskog från norra Skåne - norra Blekinge till Norrbotten. Arten förekommer ofta i äldre och mer extensivt brukade bondeskogar och äldre skogar med högre grad av naturlighet än vanliga produktionsskogar. Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning. Utbredningsområdets storlek (EOO) och förekomstarean (AOO) överskrider gränsvärdena för rödlistning. Det finns inga tecken på betydande populationsförändring. De skattade värdena som bedömningen baserar sig på ligger alla inom intervallet för kategorin Livskraftig (LC).

Sparvugglans revir är i storleksordningen upp till 200 hektar, men storleken varierar mellan revir av olika kvalitet och delvis beroende på tillgången på smågnagare. Den behöver relativt stora skogsområden och saknas helt i mindre skogar och isolerade dungar. Hänsyn ska främst tas mot boplatser (bon som används och alternativbon). Arten försvinner från en boplatz efter mera omfattande avverkningar, men genom god miljöhänsyn kan lämpliga miljöer finnas kvar på landskapsnivå. För att säkra sparvugglans möjligheter till häckning måste det finnas god tillgång på håll efter tretåig hackspett och större hackspett i grövre träd.

Föreningarna påpekar att det aktuella skogsområdet har sådana egenskaper att det ska anses utgöra fortplantningsområde för sparvuggla och att det därför inte får avverkas. Avverkningen riskerar medföra att fortplantningsområdet för sparvugglor som häckar inom avverkningsområdet kommer att försämrats och att omgivande marker inte erbjuder ugglorna samma miljöer och resurser som de som går förlorade. Huruvida omkringliggande skogsområden faktiskt företer motsvarande egenskaper, så att sparvugglan utan att lida brist på fortplantningsområde kan tillgodose sina behov utanför det avverkningsanmälda skogspartiet, framgår inte av underlaget till Skogsstyrelsens beslut.

³³ [Sparvuggla - Naturvård från SLU Artdatabanken \(artfakta.se\)](#)

Tjäder

Av Artdatabankens artfakta³⁴ och Skogsstyrelsens vägledning för fåglar framgår följande. Tjädern är en utpräglad skogsfågel knuten till större sammanhängande barrskogsområden. Arten bedöms för Sverige som helhet vara stabilt livskraftig (LC), men har på lite längre sikt minskat i Götaland och södra Svealand. För att det ska finnas livskraftiga tjäderbestånd krävs funktionella skogslandskap med en blandning av uppvuxen, gles och luckig skog, täta sumpskogar, myrar och andra små våtmarker.

Arten försvinner när skogen fragmenteras och den sammanlagda arealen hyggen och andra öppna områden blir för stor, när äldre skog avverkas och ersätts med täta plantskogar, när tallskog ersätts av granskog, när våtmarker dikas ut och försvinner och när flerskiktad, varierad skog ersätts med enskiktade bestånd. För en kontinuerlig förekomst av tjäder krävs att andelen lämpliga tjädermiljöer är minst 25 % inom en sammanhängande skogsyta av minst 300 hektar. Fortplantningsområden för tjäder omfattar såväl lekplatser som de relativt stora områden inom vilka hönor vallar sina kycklingar för födosök.

Föreningarna har påpekat att skogen håller goda kvaliteter för tjäders fortplantning samt att tjäderspillning återfunnits på flera platser i området. Det får således hållas för sannolikt att skogen i det avverkningsanmälda området faktiskt nyttjas av tjädrar med relation till lekplatsen; alltså som fortplantningsområde. Mot bakgrund av närheten till lekplatsen får det också antas att miljöerna i delar av den avverkningsanmälda skogen faktiskt nyttjas för tjäders fortplantning (kycklingvallning) och vila; trots att avståndet till den kända lekplatsen överstiger det rekommenderade avståndet 500 meter. Det är känt att tjäderhönor vallar sina kycklingar över stora avstånd och att häckningsframgången är beroende av förekomst av gynnsamma födosökmiljöer (jmf. Mark- och miljööverdomstolens dom den 20 december 2018 i mål nr M 10104-17). Vilka förutsättningar som finns i områdets omgivning att, även efter avverkning, tillgodose den lekande tjäderpopulationens behov av fortplantningsområden har inte redovisats i målet. De bedömningar som Skogsstyrelsen

³⁴ [Tjäder - Naturvård från SLU Artdatabanken \(artfakta.se\)](http://artfakta.se)
[Pageflex Server \[document: A0272325_00001\] \(skogsstyrelsen.se\)](http://skogsstyrelsen.se)

baserat sitt beslut på får anses alltför schablonmässiga för slutsatsen att området inte används för tjäderns fortplantning eller att den kan tillgodose sitt behov av motsvarande miljöer utan det nu avverkningsanmälda skogsområdet.

Nötkråka

Nötkråka häckar i mossrik granskog med närbelägna hasselbestånd. Den senast gjorda bedömningen av artens status (2015) anger att antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning. Av Artdatabankens artfakta³⁵ framgår följande. Utbredningsområdets storlek och förekomstarean överskrider gränsvärdena för rödlistning. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser förekomstarea, kvalitén på artens habitat (minskad förekomst av hassel och försämrade häckningsmiljöer i barrskog), antalet lokalområden och antalet reproduktiva individer. Minskningstakten har uppgått till 25 (15-50) % under de senaste 15 åren. Populationen har minskat med 39-83 % de senaste 30 åren och minskningen pågår fortfarande. 2015 bedömdes arten tillhöra kategorin Nära hotad. Minskningstakten för den svenska populationen bedöms vara nära gränsvärdet för Sårbar. Såväl häckningsrevir i barrskog som furageringsbiotop med bärande hassel förstörs på många håll genom vanliga skogliga åtgärder, d.v.s. genom kalavverkning och plantering av gran.

Mot föreningarnas påpekande att nötkråka setts frekvent i området och att den avverkningsanmälda skogen hyser lämpliga häckningsmiljöer och viloplatsar har Skogsstyrelsen anfört att områdets struktur inte motsvarar nötkråkans krav på häckningsmiljö samt att uppgifter om häckning saknas i området. Liksom påpekats inledningsvis utgår domstolen från att föreningarnas uppgifter om att nötkråka finns i området och kan antas nyttja det för fortplantning är korrekta. Skogsstyrelsens översiktliga bedömning av områdets betydelse för nötkråkans fortplantning är inte tillräcklig för att dra slutsatsen att avverkningen inte skulle strida mot förbuden i artskyddsförordningen.

³⁵ [Nötkråka - Naturvård från SLU Artdatabanken \(artfakta.se\)](http://artfakta.se)

Spillkråka

Av Artdatabankens artfakta³⁶ framgår följande. Spillkråka lever i barr- eller blandskog men även i ren lövskog (bokskog). Bohål mejslas ut i träd med stamdiameter i brösthöjd på minst 30-40 cm stamdiameter. Födan utgörs av vedlevande insekter, myror etc. Den förekommer från Skåne norrut till Norrbotten. Antalet reproduktiva individer överstiger gränsvärdet för rödlistning. Utbredningsområdets storlek och förekomstarean överskrider gränsvärdena för rödlistning. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser kvalitén på artens habitat (minskad tillgång på lämpliga bo- och födoträd, minskad födotillgång) och antalet reproduktiva individer. Minskningstakten har uppgått till 19 (24-10) % under de senaste 15 åren. Den senaste gjorda bedömningen av hotstatus (2020) placerar spillkråka i kategorin Nära hotad. Minskningstakten för den svenska populationen bedöms vara nära gränsvärdet för Sårbar (VU).

Föreningarna har gett in uppgifter om att arten förekommer frekvent i området och har anfört att skogen har rätt kvaliteter för arten. Vidare har föreningarna påpekat att förekomst av spillkråka i området gynnar flera andra arter, bl.a. fladdermöss. Skogsstyrelsen har, i avsaknad av säkra häckningsuppgifter, och med generellt konstaterande att arten är tämligen okänslig för fragmentering, bedömt att åtgärden inte är förbjuden.

Domstolen vill här påpeka att avsaknad av säkra uppgifter om en arts nyttjande av ett område, trots föreningarnas uppgifter, inte är tillräckligt för att dra slutsatsen att förbuden inte kränks.

Talltita

Av Artdatabankens artfakta³⁷ framgår följande. Talltita häckar i barr- och blandskog och förekommer i nästan hela landet. Talltita har minskat kraftigt under de senaste 30 åren och minskningstakten de senaste 10 åren medför att kriteriet för Nära hotad uppfylls. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen

³⁶ [Spillkråka - Naturvård från SLU Artdatabanken \(artfakta.se\)](https://artfakta.se/artfakta/Spillkraka)

³⁷ [Talltita - Naturvård från SLU Artdatabanken \(artfakta.se\)](https://artfakta.se/artfakta/Talltita)

avser kvalitén på artens habitat och antalet reproduktiva individer. Minskningstakten har uppgått till 20 (10-30) % under de senaste 10 åren. En minskning av populationen pågår eller förväntas ske. Minskningen avser kvalitén på artens habitat och antalet reproduktiva individer och takten bedöms för den svenska populationen vara nära gränsvärdet för Sårbar. Artens förkärlek för flerskiktad skog med god tillgång på murkna träd och högstubbar gör, enligt Skogsstyrelsens vägledning för hänsyn till fåglar, att den har svårt att klara sig i enskiktad, brukad skog.

Föreningarna har upplyst om att arten förekommer frekvent i det aktuella skogsområdet och att området företer rätt kvaliteter för att utgöra fortplantningsområde för arten. Skogsstyrelsen har anfört att säkra uppgifter om häckning av talltita inte förekommer i området. Domstolen påpekar att avsaknad av säkra uppgifter om en arts nyttjande av ett område, trots föreningarnas uppgifter, inte är tillräckligt för att dra slutsatsen att förbuden inte kränks.

Duvhök

Av Artdatabankens artfakta om duvhök och Skogsstyrelsens vägledning för hänsyn till fåglar³⁸ framgår att populationen av arten i Sverige förväntas minska vad avser artens habitat och antalet reproduktiva individer. Minskningen tar sig uttryck i minskad populationstäthet och minskad geografisk utbredning, till följd av försämrad habitatkvalitet med allt yngre och tätare skogar vilket försvårar för boplacering samt missgynnar jaktmöjligheter. Duvhöken är starkt bunden till skogsmark, såväl för häckning som födosök. De gamla fåglarna är i huvudsak stationära i sina revir. Boet läggs inne i tät, oftast äldre, slutavverkningsmogen skog. Kantzoner mot öppen mark undviks och duvhöken är därför känsligare för slutavverkning än flera andra rovfåglar. Boträdet måste vara grovgrenigt och är oftast en äldre gran eller tall. Födan består av medelstora och stora fåglar (skogsfågel, duvor, trastar och kråkfåglar) samt under vintern ekorre. Jagar mindre ofta på öppen mark som hyggen. Reviren kan vara flera tusen hektar stora, men i områden med god bytestäthet är de ibland betydligt mindre.

³⁸ [Duvhök - Naturvård från SLU Artdatabanken \(artfakta.se\)](#)

Föreningarna har hävdats att arten observerats i området och att det företer kvaliteter som gör det lämpligt som reproduktionsområde för duvhök. Skogsstyrelsen har grundat sitt ställningstagande på att säkra uppgifter om duvhökens häckning saknas. Vad Skogsstyrelsen angett som skäl för sin bedömning är inte tillräckligt för slutsatsen att den anmälda avverkningen inte kan kränka förbuden i artskydds-förordningen.

Mindre korsnäbb

Av Artdatabankens artfakta och Skogsstyrelsens vägledning för hänsyn till fåglar³⁹ framgår följande. Mindre korsnäbb häckar i grandominerad barrskog. Den förekommer över nästan hela landet men varierar kraftigt mellan åren och olika landsdelar. Antalet reproduktiva individer ger stöd för bedömningen att den är livskraftig. Arten häckar i granskog och gynnas av att större granar lämnas vid avverkning vid hyggets kanter mot kvarvarande uppvuxna bestånd samt att återbeskogning sker med gran. Skogsstyrelsen har grundat sitt ställningstagande på att säkra uppgifter om mindre korsnäbb häckning saknas.

För bedömning av huruvida anmäld avverkning kan orsaka förbjuden skada kan med tillräcklig säkerhet antas att kringliggande skogsområden erbjuder obruten funktionalitet trots avverkningen, förutsett att avverkning inte sker under artens häckningstid.

Övriga fågelarter

När det gäller *trana och gröngöling* har föreningarna inte hävdats att de häckar eller observerats inom det avverkningsanmälda området och Skogsstyrelsen har påpekat att området inte hyser sådana för arterna lämpliga miljöer att de kan antas utnyttja området så att förbjuden skada kan uppkomma. Vad Skogsstyrelsen anfört får för dessa arter anses tillräckligt för att dra slutsatsen att förbjuden skada inte kommer att uppstå på dessa arter.

När det gäller *fladdermusarter* konstaterar domstolen att det finns anledning befara att åtminstone några av de arter som föreningarna nämnt kan antas utnyttja delar av

³⁹ [Mindre korsnäbb - Naturvård från SLU Artdatabanken \(artfakta.se\)](#)
[Pageflex Server \[document: A0026354_00001\] \(skogsstyrelsen.se\)](#)

avverkningsområdet för övervintring. Är så fallet ska området skyddas mot skada eller förstörelse. Arterna har påträffats i området som i vissa delar hyser miljöer som i senare tids forskning visats nyttjas för övervintring av fladdermöss. Det faktum att kunskaperna härom inte tidigare varit kända eller att de tagits fram i ett annat land gör inte att de inte ska påverka de bedömningar som ska göras i förevarande mål. Någon utredning om arter av fladdermöss kan påverkas på ett förbjudet sätt av anmäld avverkning har inte redovisats i målet.

Sammanfattande bedömning

Domstolen noterar att flera av de arter som föreningarna observerat och lyft fram är sådana vars populationer är vikande i landet som helhet eller i nu aktuella delar av Sverige, bland annat på grund av trakthyggesbruk. Det är fråga om arter som för sin långsiktiga överlevnad behöver större sammanhängande (ej fragmenterade) och flerskiktade skogar med olikåldriga träd och rikligt inslag av äldre träd och död ved.

Den skadliga inverkan som detta slags skogsbruk har för de skyddade arterna, synes vara av generell karaktär. Endast i någon mån kan denna inverkan lindras av den fläckvisa naturvårdshänsyn som har rekommenderats och föreskrivits genom Skogsstyrelsens beslut.

För att bedöma inverkan av åtgärder på skyddade arter bör som regel kunskaper inhämtas om och bedömningar göras både för den plats som direkt påverkas och för det omgivande landskapets förutsättningar att erbjuda varje art motsvarande resurser som de som går förlorade (landskapets förutsättningar att tillgodose arternas behov av kontinuerlig ekologisk funktionalitet, KEF).

Mot bakgrund av ovanstående finner domstolen att den utredning som Skogsstyrelsen grundat sitt beslut på inte är tillräcklig för att dra slutsatsen att anmäld åtgärd inte strider mot fridlysningsbestämmelserna i 4 § artskydds-förordningen.

Det överklagade beslutet ska därför upphävas och målet återförvisas för fortsatt handläggning och utredning i enlighet med domskälen. Till dess att anmälan

bedömts och därpå följande beslut vunnit laga kraft ska avverkning av anmält skogsområde vara förbjuden.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga 2 (MMD-02)
Överklagande senast den 11 januari 2022.

Christina Olsen Lundh

Joen Morales

I domstolens avgörande har deltagit chefsrådmannen Christina Olsen Lundh, ordförande, och tekniska rådet Joen Morales. Föredragande har varit beredningsjuristen Charlotte Stenberg-Magnusson.